

TİCARET HUKUKU DERS NOTLARI

Prof.Dr. Veliye YANLI

TİCARİ İŞLETME HUKUKU

TİCARİ İŞLETME

Ticaret Kanunu "Ticari İşletme" esasına dayanmaktadır. Bununla beraber ticari işletme kavramı kanunda tanımlanmış değildir. Sadece kanunun 11.maddesinin 1.fıkrasında "ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseseler, ticari işletme sayılır." denilmektedir. Kanunun 12. maddesinin 1.fıkrasında ticarethane sayılacak müesseseleri sıralanarak aynı maddenin 2.fıkrasında "hammadde veya diğer malların makine veyahut sair teknik vasıtalarla işlenerek yeni veya değerli mahsuller vücuda getirilmesi " fabrikacılık olarak tanımlanmıştır. 13. maddede ise ticari şekilde işletilen diğer müesseselerden söz edilerek bunların hangi hallerde ticari işletme sayılacağına ilişkin dolaylı da olsa bir takım ölçüler verilmiştir.

Ticaret Kanunundaki bu hükümleri yanında, Ticaret Sicil Nizamnamesinin 14. maddesinin 2. fıkrası da "bir gelir sağlamayı hedef tutmayan veya devamlı olmayan faaliyetlerle Ticaret Kanununun 17. maddesinde tarif edilen esnaf faaliyeti sınırlarını aşamayan faaliyetler ticari işletme sayılmaz" hükmünü getirmiştir.

1-Gelir sağlama hedefi: Burada önemli olan gelir sağlama amacının varlığıdır. Gerçekten gelir sağlanmamış olması, hatta zarar edilmiş olması işletmenin , "ticari işletme" sayılmasına engel oluşturmaz.

2-Devamlılık: Bir ticari işletmenin varlığı için o işletmenin devamlı bir nitelik taşıması gerekir. Burada da önemli olan süreklilik amacıdır. Faaliyetin konusu gereği kesintili olması devamlılık ögesini etkilemez. Ticari işletme konusu gereği periyodik de çalışabilir, örneğin okul kantinleri.

3-Belli bir çapı aşma: Bir işletmenin ticari işletme olarak nitelendirilebilmesi için bu işletmenin etkinlik çapının belirli bir sınırı aşmış olması gerekmektedir. Bu sınır da esnaf işletmesine göre belirlenmektedir.

Hangi işletmelerin esnaf işletmesi olacağı Türk Ticaret Kanununun 17. ve 1463. maddeleri ile düzenlenmiştir. Kanunun 17. maddesi „iktisadi faaliyetin nakdi sermayeden çok bedeni çalışmaya dayanmasını ve kazancın ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olmasını öngörür“. Aynı kanunun 1463. maddesi de Bakanlar Kurulunu "yıllık gayri safi geliri kararnamede gösterilecek miktardan aşağı olan sanat ve ticaret erbabının, iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede olan sanat ve ticaret erbabı sayılması için kararnameler çıkartmaya" yetkili kılmıştır. Böyle kararnamelerin çıkarılması halinde onlarda gösterilen miktardan aşağı gayri safi geliri bulunan sanat ve ticaret erbabından başka hiç kimse kanunun 17. maddesinde tarif edilen esnafın sayılamaz. Bakanlar Kurulunun bu hükme dayanarak çıkardığı kararnamede öngörülen sınırı aşan, her işletme, ticari işletme kabul edilmektedir.

Sonuç olarak ticari işletme; gelir sağlama ve devam amacı ile, esnaf işletmesi sınırlarını aşan ölçüdeki işletmeler olarak tanımlanabilir.

TİCARİ İŞLETMENİN DEVRİ

Türk Ticaret Kanununun 11.maddesinin 2. fıkrasına göre, tesisat, kiracılık hakkı, ticaret ünvanı ve diğer adlar, ihtira beratı ve markalar, bir sanata ilişkin veya bir şahsa ait model ve resimler gibi, bir müessesenin işletilmesi için daimi bir tarzda tahsis olunan unsurlar, sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça ticari işletmeye dahil sayılır.'

Tacirin işletmesi gereği yüklendiği borç ve yükümler, yani işletmenin pasifi de aktiflerle beraber işletmenin bir parçasını oluşturur.

Bunun yanında işletmenin kurduğu ilişkilerin, itibarının, deneyim ve ticari sırlarının, işyerinin ve de müşteri çevresinin yarattığı bir "iş değeri" vardır.

Böylece ticari işletme bir bütün olarak sözleşmelere konu olabilir. Bu sözleşmelerden birisi de ticari işletmenin devir sözleşmesidir.

Ticari işletmenin devri, alacaklılarına ve iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ancak devrin ticaret siciline tescil ve ilanı ile hüküm ifade eder.Devralan, işletmenin devrinin tescil ve ilanına kadar doğan borç ve yükümlerden de sorumludur. Devreden ise, devrin tescil ve ilanından sonra doğan borç ve yükümlerden sorumlu olmamakla beraber, devirden öncekilerden iki yıl süre ile devralanla birlikte müteselsilen (zincirleme) sorumludur. Bu sürenin başlangıcı, muaccel borçlar için devrin tescil ve ilanı veya alacaklıya ihbar tarihi, müaccel borçlar için ise borcun muaccel olduğu tarihtir.

TİCARİ İŞLETMENİN REHNİ

Rehin için taşınırın rehin alana teslimini arayan Medeni Kanun hükümleri karşısında, ticari işletmenin bir bütün olarak rehni mümkün olamamakta idi.

Ticari işletme Rehni Kanunu ve ilgili diğer hükümlerle ticari işletme rehni düzenlenmiştir. Kanuna göre, ticari işletme rehninde, rehin veren ticari işletme sahibi gerçek veya tüzel kişi, rehin alan ise tüzel kişiliği olan ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi kurumları, kredili satış yapan gerçek veya tüzel kişi kurumlar ve de kooperatiflerdir.

Ticari işletme rehni sadece ticaret ünvanı, işletme adı, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç,alet ve motorlu taşıt araçları, ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai hakları kapsar. Ticari işletmede taşınmaz işletme tesisatı ve varsa kiracılık hakkı rehnin kapsamına girmez.

Rehin sözleşmesi, ticari işletmenin kayıtlı bulunduğu sicil çevresindeki her noter tarafından düzenlenir. Daha sonra da rehin alan veya verenin yazılı talebi ile ticari işletmenin, kayıtlı bulunduğu sicile tescil edilir.

Rehin hakkı bu tescil ile doğar. Tescil ile doğan rehin, üçüncü kişilerin korunması bakımından duruma göre tapu kütüğüne, sınai haklar siciline, maden siciline, nakil araçları siciline ve işletmenin şubesi varsa, şubenin kayıtlı bulunduğu sicile de tescil edilir.

Rehin tescil edildikten sonra işletme sahibi, işletmenin olağan faaliyetlerini sürdürebilmesi için her türlü işlemi yapabilir. Ancak işletmeyi ve rehin kapsamındaki bireysel unsurları devredemez, aynı hakla yükümlendiremez, yerini değiştiremez ve takas edemez. Tüm bu işlemler için alacaklının rızasına gerek vardır.

TACİR

Gerçek kişi tacir: Ticaret Kanunu'nun 14. Maddesinin 1. Fıkrasına göre « Bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa, kendi adına işleten kimseye tacir denir". Ayrıca aynı maddenin 2. Fıkrasına göre "Bir ticari işletmeyi kurup açtığı sirküler, gazete, radyo ve başkaca ilan vasıtalarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline kaydettirerek keyfiyetli ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır. Halbuki yine aynı maddenin 3. Fıkrasına göre "Bir ticari işletme açmış gibi ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına (ortak sıfatıyla) muamelelerde bulunan kimse, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı tacir gibi sorumlu olur". Bu kişilerin 1. ve 2. Fıkra da belirtilenlerden farkı tacir sayılmayıp, tacir gibi sorumlu olmalarıdır. Diğer bir ifadeyle bu kişiler tacir sıfatının getirdiği nimet ve kolaylıklardan yararlanamazlar, buna karşılık bu sıfatın sonucu olan külfetlere katlanırlar.

Tüzel kişi tacir: Türk Ticaret Kanununun 18. maddesine göre bu kişiler üç gruba ayrılır :

1. Ticaret şirketleri: Ticaret Kanununda kollektif, komandit, limited ve anonim şirket olarak sayılmış ticaret şirketleri usulüne uygun olarak tescil edilip, tüzel kişilik kazandıkları anda yasa gereği tacir sıfatını kazanırlar.
2. Amaçlarına varmak için ticari bir işletme işleten dernekler ve vakıflar: Üyelerine kazanç paylaşmaktan başka amaçlarla kurulan dernekler ve vakıflar, amaçlarına ulaşmak için ticari bir işletme işletirlerse, o takdirde tacir sayılırlar.

Ancak Kızılay gibi kamu yararına olan dernekler, ticari bir işletme işletseler dahi tacir sıfatını almazlar; örneğin Kızılay Derneği Afyon Karahisar Maden Suyu işletmesini işletmesine rağmen tacir değildir.

3. Kendi kuruluş kanunları uyarınca özel hukuk kuralları dairesinde yönetilmek veya ticari bir şekilde işletilmek üzere kamu tüzel kişiler tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler: Burada kastedilen, kendi kuruluş kanunlarına göre idare edilmek veya ticari bir şekilde işletilmek üzere devlet, vilayet ve belediye gibi kamu tüzel kişilerinin kurdukları tüzel kişilerdir. Bunlar daha ziyade iktisadi devlet teşekkülleridir. Dikkat edilmesi gereken husus bunların kuruluş kanunlarında , özel hukuk kurallarına tabi olduklarının belirtilmesidir.

TACİR SIFATININ SONUÇLARI

1. Her tacir kanun hükümlerine uygun olarak bir ticaret ünvanı seçmek ve kullanmak zorundadır. Bu tacir için hem hak hem de bir yükümdür.
2. Tacirler her türlü borç ve yükümlerinden dolayı iflasa tabidirler. Tacir ticari işletmesini kapatıp ticaret sicilinden terkin ettirse dahi, durumun tescil ve ilanından itibaren daha bir yıl süre ile iflasa tabidir.

3. Her tacir ticari işletmesinin gerektirdiği önemdeki defterleri tutmakla yükümlüdür. Buna aykırı hareket etmesi halinde kendisine bazı özel yaptırımlar uygulanır.

4. Her tacir ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmek zorundadır. Bunun yanında tacirin, kanunlarda tescil ettirilmesi istenen hususları tescil ettirme, ilanı istenen hususları da ilan ettirme zorunluluğu vardır.

5. Tacirler ticari işletmenin bulunduğu yerin ticaret odalarına veya ajanlıklarına kayıt olmak zorundadırlar.

Sanayici olarak kabul edilen kişiler, bunların buldukları yerde ayrıca sanayi odası varsa bu odaya kayıt olmakla yükümlüdürler. Ancak sanayici kendi ürünleri için ayrıca satış yeri açarsa ticaret odasına da kaydolmaya mecburdur.

6. Türk Ticaret Kanununun 20. maddesinin 2. fıkrasında “her tacirin ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli iş adamı gibi hareket etme” yükümlülüğü ifade edilmektedir. Burada objektif bir ölçü dikkate alınır. Yani tacirin kişisel durum ve yeteneğine göre göstereceği özen değil, ticaretinin özelliği göz önünde tutularak, tedbirli ve ileriye makul ve mutad bir oranda gören bir tacirin göstereceği özen ölçü görevini görür.

7. Ticari örf ve adet tacirler bakımından mutlak olarak uygulanır.

8. Türk Ticaret Kanununun 21. maddesine göre “Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Şu kadar ki, hakiki bir şahıs olan tacir, muameleyi yaptığı anda bunun ticari işletmesi ile ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele, fiil veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayılır. Taraflardan yalnız birisi için ticari mahiyette olan mukaveleler kanunda aksine hüküm olmadıkça diğeri için de ticari iş sayılır”.

Gerçek kişi tacirler belirli hallerde bunun aksini ispatlayabilirler. Bir iş “ticari” olarak nitelendirilince, yasa ona belirli sonuçlar bağlamıştır.

9. Tacir ticari işletmesi ile ilgili bir iş veya hizmet görmüş ise, bu iş veya hizmetten yararlanan kişi tacir olsun olmasın, hatta taraflar arasında daha önce ücret kararlaştırılmamış olsa bile, gördüğü işe uygun bir ücret isteyebilir. Ayrıca tacir verdiği avanslar ve yaptığı giderler için ödeme tarihinden itibaren faize de hak kazanır.

10. Ticaret Kanununun 23. maddesi 1. fıkrası uyarınca, ticari işletmesi gereği mal satan, imal eden veya bir iş gören ya da menfaat sağlayan tacir, talep üzerine fatura düzenlemek ve bedel ödenmiş ise bu hususu da faturada göstermek zorundadır.

11. Faturayı alan kimse aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde içeriği hakkında bir itirazda bulunmamışsa, fatura içeriğini kabul etmiş sayılır.

Ticaret Kanununun 23. maddesi 3. fıkrasına göre de, sözlü olarak, telefon veya telgrafla yapılan sözleşmelerin ve beyanların içeriğini teyid eden bir yazıyı olan kimse, aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde itirazda bulunmamışsa, teyid mektubunun yapılan sözleşmeye veya beyanlara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır.

12. Tacirlerin Borçlar Kanununda öngörülen bazı koruyucu hükümlerden yararlandırılmasına gerek duyulmamıştır. Tacir sıfatını taşıyan borçlu, Borçlar Kanununun 104. maddesi 2. fıkrası,

161. maddesi 3. fıkrası ve 409 maddesinde yazılı hallerde fahiş olduğu iddiasıyla bir ücret veya cezanın indirilmesini mahkemeden isteyemez.

13. Ticaret Kanununun 20. maddesinin 3. fıkrasına göre tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmek veya sözleşmeyi fesih ya da sözleşmeden dönme amacıyla yapılacak ihbar veya ihtarların geçerli olabilmesi için bunların noter aracılığıyla veya iadeli taahütlü bir mektupla ya da telgrafla yapılması zorunludur.

Burada önemli olan husus yapılan işte her iki tarafın da tacir ve işin sadece bir taraf için değil her iki taraf için de ticari olmasıdır.

14. Hapis hakkı, kanunda öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde alacaklıya, zilyetliği altında bulunan borçluya ait menkul mallar ile kıymetli evrakı iade etmeyerek, bunları alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir aynı haktır.

Hapis hakkının doğumu için gerekli olan kanuni şartlardan bir tanesi de, alacaklının zilyetliğinde bulunan menkul mal veya kıymetli evrak ile muaccel alacak arasında tabii bir bağlantının bulunmasıdır. Türk Medeni Kanununun 864. maddesinin 2. fıkrasında alacağın ve zilyetliğin tacirler arasındaki ticari ilişkilerden doğması halinde, bu bağlantının varsayılacağı gösterilmiştir.

15. Ticaret Kanununun 25. maddesinde, tacirler arasında yapılan ticari satış ve trampaların, esas itibariyle Borçlar Kanununun ilgili hükümlerine tabi olacağı belirtildikten sonra, bu tür satış ve trampalar hakkında özel bazı hükümlere de yer verilmiştir. Bu hükümlerin uygulanabilmesi için ortada tacirler arasında yapılan ve onların ticari işletmelerini ilgilendiren bir ticari satış veya trampaın mevcut bulunması gerekir.

Ticaret Kanununun 25. maddesinin 1. fıkrasına göre, sözleşmenin niteliğine, tarafların amacına veya emtianın türüne göre satış sözleşmesinin kısım kısım icra edilmesinin mümkün olduğu veya bu koşulların mevcut olmamasına rağmen alıcının yapılan kısmi teslimi ihtirazi kayıt ileri sürmeden kabul ettiği hallerde, alıcı, sözleşmenin yerine getirilmemesi yüzünden sahip olduğu hakları yalnız teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanabilir.

Aynı maddenin 2. fıkrasına göre alıcının temerrüte düşmesi halinde satıcı, malın satışına izin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Bu yolla yapılan satış sonucunda, satış masrafları satış bedelinden çıkarıldıktan sonra artan para, satıcının takas hakkı saklı kalmak şartıyla satıcı tarafından alıcı adına bir bankaya veya banka bulunmadığı takdirde notere tevdi olunur ve durum hemen alıcıya bildirilir.

Yine aynı maddenin 3. fıkrasına göre ise ticari satışlarda malın ayıplığı olduğunun teslim sırasında açıkça belli olduğu hallerde, alıcı durumu iki gün içinde satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Satılanın ayıplı olduğunu teslim sırasında anlamak mümkün değilse, alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde muayene etmek ve gene bu süre içinde durumu satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Bu ihbar süresinde yapılmazsa alıcı malı ayıp ile birlikte kabul etmiş sayılır.

TİCARİ İŞLERDE FAİZ

Hukuk öğretisinde faiz; belirli bir meblağın bu meblağ alacaklısına sağladığı medeni bir semere (ürün) olarak tanımlanmaktadır.

Faiz çeşitli açılardan ayrıma tabi tutulabilir. Tarafların anlaşması sonucu ödenecek olan faize *iradi faiz (akdi faiz)*, tarafların iradesi dışında ödeme borcu doğan faize ise *kanuni* veya *nizami faiz* denir. Bir para tutarını talep hakkına sahip bulunan alacaklıya, bu paradan belli bir süre yoksun kalması nedeniyle borcun vadesine diğer bir ifadeyle paranın iade edilmesi gereken tarihe kadar ödenen karşılığa *kapital faizi*, para borcunu zamanında ödemeyerek temerrüte düşen (geciken) borçlu tarafından ödenmesi gereken faize de *temerrüt faizi* denilmektedir. Temerrüt faizi, alacaklının muhtemel zararlarının giderilmesi amacıyla doğrudan doğruya kanun koyucu tarafından öngörülmüş bir karşılıktır. Temerrüt faizinin talep edilebilmesi için temerrüt sonucunda bir zarar görmüş olmak gerekli değildir. Ayrıca, sadece ana paraya işletilen *basit faiz* ve işlemiş faizin ana paraya eklenerek bunun üzerine işletilen faizi ifade eden *mürekkep (bileşik faiz)* ayrımı da yapılmaktadır.

Ticari işlerde faizin özellikleri :

Borçlar Kanunu'nun 307. maddesinin 2. fıkrasında, ticari işlerde şart edilmemiş olsa dahi faiz verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince, eğer verilen ödünç ticari iş niteliğinde ise, o takdirde sözleşmede kararlaştırılmamış olsa dahi ödünç alanın kapital faizi ödemesi gerekir. Aynı şekilde TKm.22'de de, ticari işletmesi gereği bir iş veya hizmet gören tacirin, sözleşmede öngörülmemiş olsa dahi ücret isteme ve verdiği avanslar ile yaptığı masraflar için de ödeme tarihinden itibaren faiz talep etme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir.

Adi ödünç sözleşmelerinde, faizin, belli devreler sonunda ana paraya eklenmesi ve bundan sonra ana para ve faizlerden oluşan yeni tutara tekrar faiz yürütülmesi diğer bir ifade ile bileşik faiz uygulaması yasaktır. Buna karşılık ticari iş sayılan cari hesaplarla, borçlu bakımından ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz ödenmesi mümkündür.

Gerek adi gerekse ticari işlerde taraflar uygulanacak *kapital faizini* serbestçe kararlaştırabilirler. Borçlar Kanunu ile Ticaret Kanunu'na göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile kararlaştırılmamışsa bu ödeme, yıllık. TC Merkez Bankası'nın önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont üzerinden yapılır. Söz konusu reeskont oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı ise, yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.

Para borcunu içeren adi ve ticari işlerde taraflar, borçlunun temerrüte düşmesi halinde istenecek temerrüt faizi oranını da serbestçe kararlaştırabilirler. Aksi takdirde borçlu yukarıda, kapital faizine ilişkin olarak belirtilen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur. TC Merkez Bankası'nın önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa dahi *ticari işlerde* temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.

Temerrüt faiz miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olması halinde, akdi faiz miktarı yukarıda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi akdi faiz miktarından az olamaz.

Aksine sözleşme yoksa, faiz vadenin bitiminden, belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlar. Aksine konulan şart, hakim tarafından borçlu lehine değiştirilemez.

TİCARET SİCİLİ

Ticaret ve Sanayi Odası veya Ticaret Odası bulunan yerlerde bir ticaret sicili memurluğu kurulur. Oda olmayan veya yeterli teşkilatı bulunmayan odaların olduğu sicil işleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na tespit edilecek o il dahilinde yeterli teşkilata sahip odalardan birinin ticaret sicili memurluğu tarafından yürütülür.

Ticaret sicilinin yönetimi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak ilgili oda meclisi tarafından atanan bir sicil memuruna aittir. Sicil memurluğunun iş hacmine göre, aynı usulle yeteri kadar yardımcı görevlendirilir. Ticaret sicili memuru ve yardımcıları ile diğer personeli, görevleri ile ilgili suçlardan dolayı Devlet memuru gibi cezalandırılır ve bunlara karşı işlenmiş suçlar Devlet memurlarına karşı işlenmiş sayılır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ticaret sicili memurluklarının faaliyetlerini her zaman denetlemeye ve gerekli tedbirleri almaya yetkilidir. Ticaret sicili memurlukları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından alınan tedbir ve talimatlara uymakla yükümlüdür.

Ticaret siciline, kanunlarda ve Ticaret Sicili Tüzüğü'nde tescil edileceği gösterilen hususlar tescil edilir. Sicile yapılan kayıtlar, yerine göre ya belirli bir hukuki durumun doğumuna neden olur, ki bu durumda sicilin kurucu etkisinden söz edilir; ya da mevcut bir hukuki durumun varlığını ispata yarar. Bu durumda da sicil açıklayıcı bir etkiye sahiptir. Tescil işlemleri tescil, tadil ve terkin olmak üzere üç şekilde gerçekleşir. Bir olayın sicile geçirilmesi tescil, böyle bir olaydaki değişiklik dolayısıyla sicildeki kayıtların değiştirilmesi ve düzeltilmesi tadil, sicile geçirilmiş bir olayın ortadan kalkması veya sona ermesi sebebiyle mevcut kaydın silinmesi işlemi ise terkindir.

Tescil talep üzerine yapılır. Tescil talebi, ilgililer veya temsilcileri yahut hukuki halefleri tarafından yetkili sicil memurluğuna dilekçe ile olur. Kanunda aksine hüküm olmadıkça, tescil talebi süresi on beş gündür. Bu süre, tescile tabi hususun meydana geldiği, tamamlanması bir senet veya belgenin düzenlenmesine bağlı olan hususlarda bu senet veya belgenin düzenlendiği tarihten başlar. Ticaret sicili memurluğunun yetki çevresi dışında oturanlar için bu süre bir aydır.

Tescil işlemi, kural olarak ilgililerin talebi üzerine yapılmakla birlikte mevzuatta açık bir hüküm bulunduğu takdirde ilgili makamın bildirmesi üzerine veya re'sen de yapılabilir.

Sicil memuru tescil için aranılan kanuni şartların bulunup bulunmadığını araştırmakla yükümlüdür. Tüzel kişilerin tescilinde, özellikle ortaklık sözleşmesinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığı ve kanunun zorunlu kıldığı esasları içerip içermediği araştırılır. Tescil edilecek hususların gerçeğe uygun olması, üçüncü kişilerde yanlış bir fikir yaratacak nitelikte bulunmaması ve kamu düzenine aykırı olmaması da gerekir. Sonuçlandırılması bir mahkeme hükmüne bağlı olan veya sicil memuru tarafından kesin olarak tescilinde tereddüd edilen hususlar, ilgililerin talebi üzerine geçici olarak kaydolunur. Bu durumda ilgililerin üç ay içinde mahkemeye müracaat etmeli yahut aralarında anlaşmalıdırlar. Aksi takdirde geçici kayıt re'sen silinir. Mahkemeye müracaat halinde kesinleşmiş olan hükmün sonucuna göre işlem yapılır.

Sicil memurluğunca, ilgililerin tescil, tadil veya terkin talepleri üzerine verilen kararlara karşı tebliğden itibaren sekiz gün içinde sicilin bulunduğu yerdeki ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesine dilekçe ile itiraz edilebilir.

Sicile tescil ve kayıt için kötü niyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar için cezai yaptırımlar öngörülmüştür. Ayrıca, gerçeğe aykırı tescil dolayısıyla zarar görenler tazminat talep edebilirler. Aynı şekilde, sicildeki kayıtların gerçeğe uygun olmaması, üçüncü kişilerde yanlış bir fikir yaratacak nitelikte bulunması veya kamu düzenine aykırı olması halinde, bu durumu öğrendikleri halde düzeltilmesini istemeyenler ile tescil olunan bir hususun değişmesi veya sona ermesi yahut kaldırılması dolayısıyla kaydın değiştirilmesini veya silinmesini istemeye veya yeniden tescili gereken bir hususu tescil ettirmeye mecbur olup da bunun yapmayanlar bu kusurları yüzünden üçüncü şahısların uğradıkları zararları tazmin ile yükümlüdürler.

Ticaret sicili alenidir. Yani herkese açıktır. İspatına gerek olmaksızın sicilin içeriği, saklanan belgeler incelenebilir, bunların tasdikli sureti alınabilir ve bir hususun sicilde kayıtlı olup olmadığına ilişkin tasdikname dahi alınabilir.

Tescilin etkisi, üçüncü kişilerin kayıt edilen hususları bilmeleri bakımından bir varsayıma dayanır. Kayıt Türkiye Sicili Gazetesi ile ilan edildiğinin veya bu ilan bir nüshada tamamlanmamış ise tamamlandığı günü takip eden iş gününden itibaren hüküm ifade eder.

Bazı hususlar tescil ile derhal üçüncü kişiler hakkında hüküm ifade eder.

Bir husus, usulüne uygun olarak tescil edildiği takdirde, etki alanına giren üçüncü şahısların bu kaydı bilmedikleri yolundaki iddiaları dinlenmez. Buna olumlu etki denir. Örneğin atanan ticari mümessilin azledildiği ticaret siciline tescil ve ilan edilmişse, bundan sonra üçüncü kişilerin azlolunan ticari mümessil ile yapacağı sözleşmeler müvekkili bağlamaz.

Buna karşılık tescili gerektirdiği halde tescil edilmemiş veya tescil edilip de ilan edilmesi gerektiği halde ilan edilmemiş hususların üçüncü kişiler tarafından bilinmemesi asıldır. Buna da olumsuz etki denir. Örneğin ticari mümessil azledilmiş, ancak durum tescil ve ilan edilmemişse, bu ticari mümessilin üçüncü kişilerle yapacağı sözleşmeler müvekkili bağlar.

Ancak durumu tescil ve ilan ettirmemiş olan müvekkil üçüncü kişinin bu durumu bildiğini ispat edebilirse, yapılan sözleşme ile bağlı olmaktan kurtulur.

TİCARİ İŞLETMEDE MERKEZ VE ŞUBE

Her ticari işletmenin bir merkezi bulunmalıdır. Her tacir ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde belli hususları, işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirmekle yükümlüdür .

Ticari işletmenin merkezi, işletmenin idari, hukuki ve ticari faaliyetlerinin toplandığı ve yürütüldüğü yeri ifade eder.

Tacir işletme kapsamında yürütülen faaliyetin yaygınlaşması karşısında işleri merkezden yönetmek yerine kuracağı yarı bağımsız birimler, yani şubeler aracılığıyla mahallinden yürütmek isteyebilir.

Bir yerin şube sayılabilmesi için gerekli unsurlar şunlardır :

1. Merkeze bağı olma: Şube ile merkezin aynı gerçek veya tüzel kişiye ait olması gerekir. Şubenin kar ve zararı merkeze aittir. Şube aracılığıyla elde edilen hakların ve üstlenilen borçların sahibi de işletmenin kendisidir.

2. Dış işlerde bağımsızlık: Merkeze bağımlı olan şubenin merkezin yaptığı işlemler türünden işlemleri üçüncü kişilerle kendi başına yapma yetkisine sahip olması gerekir. Bu konuda ticari işletmenin faaliyet alanına göre asli nitelik arz eden işlemleri yapması yeterli görülmektedir.

3. Yer ve yönetim ayrılığı : Merkez ile şube arasında kural olarak yer ayrılığı vardır. Ancak şube başka bir şehirde açabileceği gibi aynı şehirde de hatta merkezin bulunduğu bina içinde dahi kurulabilir. Şube kendi başına işlem yapmaya yetkili olduğundan merkezden ayrı bir muhasebe ve defterlere sahip olması gerekir. Ticari defterlerin mutlaka şubede bulunması ve hesapların orada tutulması şart değildir. Şubeyle ilgili kayıtların defterlere merkez tarafından geçirilmesi mümkündür.

Merkezi Türkiye’de bulunan ticari işletmelerin şubeleri buldukları yer ticaret siciline tescil ve ilan edilirler.

Şubeler kendi merkezlerinin ticaret ünvanını, şube olduklarını belirterek kullanmak zorundadır.

TİCARET ÜNVANI

Ticaret ünvanı, tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullandığı isimdir. Ticaret ünvanı, taciri tanıtmaya ve onu diğer tacirlerden ayırd etmeye yarar. Ticaret ünvanını sadece tacirler kullanabilir.

Ticaret ünvanı, çekirdek ve ek olmak üzere iki unsurdan oluşur. Asli unsuru çekirdektir. Ek kullanılması kural olarak zorunlu değildir.

Gerçek kişi tacirlerde ticaret ünvanının çekirdek kısmı, kişinin kısaltılmadan yazılan ad ve soyadından meydana gelir.

Kollektif şirketlerde, ortaklardan en az birinin ad ve soyadı ile şirket türünü gösteren ibare, komandit şirketlerde ise komandite ortaklardan en az birinin adı ve soyadı ile şirket ve türünü gösteren ibare ticaret ünvanının çekirdek kısmını oluşturur. Komandit şirketin ticaret ünvanında komanditer ortakların ad ve soyadlarının bulunması yasaktır. Eğer buna aykırı olarak komandit ortağın adı ticaret ünvanına konulursa, bu ortak üçüncü kişilere karşı komandite ortak gibi sorumlu olur.

Limited, anonim ve kooperatif şirketlerin ticaret ünvanının çekirdek kısmı, işletme konusu ile şirket türünü gösteren ibareden oluşur. Eğer bu şirketlerin ticaret ünvanında bir gerçek kişinin ad ve soyadı ek olarak yer alırsa, şirketin türünü gösteren ibare kısaltılarak yazılamaz.

Amacına ulaşmak için ticari işletme işleten dernek ve vakıfların ticaret ünvanı, kendi adlarının aynıdır.

Ticaret ünvanında ek kullanmak kural olarak zorunlu olmamakla beraber, bazı hallerde ek kullanılması mecburiyeti vardır. Tacirin tescil ettirmek istediği ticaret ünvanını daha önce tescil olunmuş ünvanlardan açık biçimde ayırd etmeye yarayacak eklerin yapılması zorunludur. Bu zorunluluk, gerçek kişi tacirler bakımından aynı sicil dairesi için söz konusudur. Tüzel kişi

tacirler ise, ünvanlarının Türkiye'nin herhangi bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş olan bir ünvandan ayırıldığını sağlamak için ek almak zorundadırlar. Usulen tescil ve ilan edilmiş olan ticaret ünvanı sadece sahibi tarafından kullanılabilir. Tescil edilmiş ticaret ünvanları TK.54'e göre özel olarak korunur. Bu çerçevede, ünvanı kanuna aykırı şekilde bir başkası tarafından kullanılan tacir, bu kullanmanın önlenmesini dava edebilir. Haksız olarak kullanılan ünvan tescil de edilmişse, ilk tescili yaptıran tacir ikinci tescilin sildirilmesini ya da ayırd edici bir ek alınmasını ileri sürebilir. Eğer ticaret ünvanının haksız olarak kullanılması bir zarara neden olmuşsa, kusurlu kişiden tazminat da istenebilir. Mahkeme ayrıca, davayı kazanan tarafın talebi üzerine, masrafları aleyhine hüküm verilen kimseye ait olmak üzere hükmün gazete ile de yayınlanmasına karar verebilir. Ticaret ünvanına ek yapma zorunluluğu, şube halinde de söz konusudur. Ayrıca tasfiye haline giren şirketlerde üçüncü kişileri bu durumda haberdar etmek üzere ticaret ünvanına "tasfiye halinde» ibaresi eklenir.

«Türk», «Türkiye», «Cumhuriyet» ve «Milli» kelimelerinin ticaret ünvanında yer alması için Bakanlar Kurulu'nun izni gerekmektedir.

Üçüncü kişilerde yanlış izlenim uyandırabilecek veya kullanılması yasak olan ekleri içeren ticaret ünvanları tescil olunamaz.

İŞLETME ADI

İşletme adı, işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayır detmek için kullanılır. Ticaret ünvanını sadece tacirler kullanabilirken işletme adını esnaf da kullanabilir.

İşletme adını kullanmak mecburiyeti yoktur. İşletme adının nasıl oluşturulacağı işletme sahibine bırakılmakla beraber, seçilecek işletme adının aldatıcı nitelikte olmaması ve kamu düzenine aykırı düşmemesi gerekir. İşletme adının ticaret siciline kaydedilmesi zorunludur.

HAKSIZ REKABET

Bir tanım vermek gerekirse haksız rekabet, iktisadi rekabetin iyi niyet kurallarına aykırı olan aldatıcı davranış veya başkaca suretle her türlü kötüye kullanılmasıdır. Bu tanıma göre önce iktisadi bir rekabet mevcut olmalıdır. Ekonomik rekabetin ilk koşulu, ortada ekonomik bir etkinliğin bulunmasıdır. Haksız rekabetin ikinci unsuru iyi niyet kurallarına aykırı davranıştır. Rakibini kötülemek, müşteri çevresini aldatıcı davranışlarla kandırmak gibi hareketler kabul edilemez. Üçüncü olarak da haksız rekabetin varlığı için rekabet hakkının kötüye kullanılmış olması aranmaktadır. İyi niyet kuralları ile belirli olan rekabet özgürlüğünün sınırlarının aşılmış olması, kötüye kullanmayı gösterir.

Ticaret Kanununun haksız rekabeti düzenleyen bu genel hükmü yanında, özellikle iyi niyet kurallarına aykırı olup, haksız rekabet fiilini oluşturan bazı özel haller Kanunun 57. maddesinde tek tek sayılmıştır.

Ticaret Kanununun 57.maddesinde sayılan başlıca haksız rekabet halleri şunlardır :

1.Kötüleme : Başkalarını veya onların emtiasını, iş ürünlerini, faaliyetlerini yahut ticari işlerini yanlış, yanıltıcı veya gereksiz yere incitici beyanlarla kötülemek bir haksız rekabet hali oluşturur. Örneğin, bir rakip işletme sahibinin ticari itibarını sarsacak şekilde iflasın eşiğinde olduğu veya rakip işletmenin ürünlerinde domuz yağının kullanıldığı yönünde söylentiler çıkarılması.

2. Başkasının ahlaki veya mali iktidarı hakkında gerçeğe aykırı bilgi verme: Örneğin, bir kimse hakkında gerçeğe aykırı bir biçimde kötü bilgi vererek onun kredi almasını engelleme hali.
3. Bir kişinin kendisi ile ilgili olarak yanlış veya yanıltıcı bilgi vermesi : Burada bir kişinin kendi iş veya ürünlerini veya üçüncü kişilerinkini aldatıcı bir şekilde överek rakiplerine karşı üstün duruma getirmesi söz konusudur. Burada özellikle, yanlış ya da yanıltıcı beyanlara dayanan aldatıcı reklamlardan söz edilmektedir. Örneğin, bir ürünün "en iyi" olduğu yönündeki reklam gerçeğe aykırı ise bir haksız rekabet hali oluşturur.
4. Yanlış ünvanlar, mesleki adlar ve işaretler kullanma: Örneğin, bir kişinin ürünlerinde hakkı olmadığı halde TSE işaretini kullanması.
5. Karışıklığa (iltibasa) yol açma: Burada karışıklık meydana getirerek başkasının müşteri çevresinden haksız olarak yararlanma söz konusudur. Bu da bir kişinin, başkasının emtiası, iş ürünleri, faaliyeti veya ticari işletmesi ile ilgili benzerlik yaratarak yanılmaya sebep olmakla gerçekleşir. Örneğin "lacoste" markasının ambleminin tekstil ürünlerinde kullanılarak tanınmış bu ürünlerin taklit edilmesi, ya da "Güloğlu" markası ile karışıklık yaratacak şekilde "Güllüoğlu" markasının kullanılması.
6. Başkasının yardımcılarını görevlerini ihlale sevk etme.
7. Başkasının işçilerini veya diğer yardımcılarını kandırmak suretiyle, o kişinin imalat ve ticaret sırlarını ele geçirmek.
8. Başkasının, iyi niyet kurallarına aykırı bir biçimde ele geçirilen ticaret ve imalat sırlarından faydalanma ve onları başkalarına yayma.
9. İyi niyetli kişileri kandırabilecek şekilde gerçeğe aykırı iyihal veya iktidar belgeleri verme.
10. İş hayatı şartlarına uymama: Rakiplerin de uymak zorunda oldukları kurallara aykırı davranma: Örneğin, İş Kanunundaki çeşitli hükümlere uymamak ya da ilgili meslek kuruluşu tarafından belirlenen indirimli satış dönemleri dışında indirimli satışlar yapmak.

Haksız rekabeti düzenleyen hükümler, hukuksal ve cezai yaptırımlarla korunmaktadır. Haksız rekabet hallerinde açılacak davalar şunlardır:

- 1- Tespit davası : Bu davada haksız rekabetin varlığı saptanır.
- 2- Men davası : Haksız rekabette bulunan kimsenin haksız rekabetinin durdurulması davasıdır.
- 3- Haksız rekabet sonucu doğan maddi durumun ortadan kaldırılması, haksız rekabet yanlış ve yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bunların düzeltilmesi davası.
- 4- Maddi tazminat davası : Haksız rekabetten doğan parasal giderim davasıdır. Ancak haksız rekabet eyleminde bulunan kimsenin kusuru varsa bu dava açılabilir.
- 5- Manevi tazminat davası : Bu dava için de kusur aranmaktadır. Bu davayı haksız rekabete maruz kalmış gerçek veya tüzel kişiler açabilirler.

Bu davaları, haksız rekabet yüzünden müşterileri, kredisi mesleki itibarı, ticari işletmesi veya diğer iktisadi çıkarları zarar gören veya zarar görme tehlikesi ile karşı karşıya olan kişiler açabilecekleri gibi ayrıca, haksız rekabet dolayısıyla iktisadi çıkarları zarar gören müşteriler de açabilirler. Ancak, müşterilerin dava açabilmesi için sadece zarar görme tehlikesinin varlığı yeterli değildir. Haksız rekabet yüzünden iktisadi çıkarları zarar görmüş olmalıdır. Ticaret ve Sanayi odaları, esnaf dernekleri, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin iktisadi çıkarlarını korumaya yetkili bulunan diğer mesleki ve iktisadi birlikler dahi kendilerinin veya şubelerinin üyeleri dava açmak hakkına sahip oldukları takdirde tazminat davası dışındaki diğer davaları açabilirler. Ancak bu kuruluşlar, tazminat davası açamazlar. Tazminat talep hakkı sadece zarar gören kişilere ve müşterilere tanınmıştır.

Kendisine karşı haksız rekabet davası açılacak kişiler şunlardır :

1. Haksız rekabet fiilini işleyen kişiler. Bunların rakip olmaları gerekmez. Haksız rekabet fiiline dolaylı veya doğrudan katılan her kişi aleyhine bu davalar açılabilir.
2. İstihdam eden. Haksız rekabet fiili, hizmet veya işlerini gördükleri sırada müstahdemler veya işçiler tarafından işlenmiş olursa, bu davalar istihdam eden aleyhine de açılabilir.
3. Yazı sahibi veya ilan veren. Haksız rekabet fiili basın yolu ile işlenmişse tespit, men ve hukuka aykırı durumun ortadan kaldırılması davası yazı sahibi veya ilan veren aleyhine açılır. Ancak, yazı veya ilan yazı sahibinin yahut ilan verenin haberi olmaksızın veyahut rızalarına aykırı olarak yayımlanmışsa; yazı sahibi veya ilan verenin kim olduğunun açıklanmasından kaçınılırsa; veya diğer nedenlerden dolayı yazı sahibi veya ilan verenin ortaya çıkarılması veya aleyhlerine bir Türk mahkemesinde dava açılması mümkün olmazsa, bu davalar yazı işleri müdürü; eğer bir ilan söz konusu ise ilan servisi şefi, yazı işleri müdürü ve ilan şefi gösterilmemiş veya yoksa yayımcı; bu da gösterilmemiş ise matbaacı aleyhine de açılabilir.

Haksız rekabetin men'i veya maddi durumun ortadan kaldırılması (eski hale iade) davalarında fail aleyhine verilmiş olan hüküm, haksız rekabete konu olan ürünü doğrudan doğruya veya dolayısıyla failden elde etmiş olan kişiler hakkında da uygulanır. Ancak bunun için ürünün kişisel ihtiyaç dışında örneğin, satmak için elde bulunduruluyor olması gerekir.

Bu davalar, davaya hakkı olan tarafın bu hakların doğumunu öğrendiği günden itibaren bir yıl ve herhalde bunların doğumundan itibaren üç yıl geçmekle zaman aşımına uğrar.

Haksız rekabet fiili dolayısıyla ceza davalarının açılması da mümkündür.

TİCARİ DEFTERLER

Ticaret Kanunu tacire ticari defterleri tutma zorunluluğu getirmiştir. Buna göre, her tacir ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her iş yılı içinde elde edilen sonuçları tespit etmek amacıyla, işletmesinin mahiyet ve öneminin gerektirdiği bütün defterleri ve özellikle ismen belirlenen bazı defterleri Türkçe olarak tutmaya mecburdur. Tacirin birden fazla işletmesi varsa her bir işletme için ayrı defter tutulur. Bir ticari işletmenin adi ortaklık aracılığıyla işletilmesi halinde, ortaklar tacir niteliğine sahip olduklarından, her bir ortağın ayrı ayrı defter tutması gerekir. Tacirlerin defter tutma yükümlülüğü, tacirin gerçek veya tüzel kişi olması, işletmesinin nitelik ve niceliği bakımlarından farklıdır.

Gerçek kişi tacirlerin tutacakları defterler, tutulması kanunen zorunlu defterler ve ihtiyari defterler olarak iki gruba ayrılırlar.

İşletmelerinin mahiyet ve öneminin gerektirdiği zorunlu tüm defterler şunlardır:

1. Kanunda ismen sayılan (onamaya tabi) defterler: Bu defterler yevmiye, kebir ve envanter defterleridir. Bunların açılış ve kapanış onamalarının noterce yapılması zorunludur.
2. Kanunen ismen sayılmayan (beyana tabi) defterler: Bu şekilde tutulması zorunlu beyana tabi defterler, işletmenin nitelik ve niceliğine göre farklı olabilir. Onamaya tabi defterlerin yanında hangi defterlerin beyana tabi defter olarak tutulacağını tacirin kendisi takdir eder. Örnek olarak stok ve sevkiyat veya üretim defteri sayılabilir.

3. Özel hükümlere göre tutulması zorunlu defterler: Örneğin, TK.III uyarınca tellal günlük defteri.

4. Saklanması gerekli belgeler: Tacirler ticari işletmeleri ile ilgili belge ve yazışmaları saklamakla yükümlüdürler.

Bunlar dışında tacir dilerse, işletmesinin mahiyet ve öneminin gerektirmediği defterleri de tutabilir. Bu defterlerdeki kayıtların kendi lehine delil olmasını istiyorsa, tacir bunları da sicil memuruna yıl başında beyanname ile beyan etmelidir.

Eğer bir gerçek kişi tacirin ticari işletmesinin nitelik ve önemi yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defterinin tutulmasına elverişli değilse, diğer bir deyişle tacirin işleri dar kapsamlı ise bu üç defter yerine tacir sadece işletme defteri tutabilir.

Tüzel kişi tacirlerin de tutacakları defterler, zorunlu ve ihtiyari olarak iki gruba ayrılır.

Zorunlu defterler:

1.Kanunda ismen sayılan (onamaya tabi) defterler: Bunlar Ticaret Kanunu'nun 66. maddesinin 1. fıkrasında sayılan defteri kebir, günlük defter, envanter defteri ve karar defteridir.

2. Kanunda ismen sayılmayan (beyana tabi) defterler: Tüzel kişiler gerçek kişilerle bu konuda aynı hükümlere tabidirler.

3. Özel hükümlere göre tutulması zorunlu defterler: Bunlara örnek olarak, anonim şirketlerde pay sahipleri defteri, yönetim kurulu kararları defteri, limited şirketlerde pay defteri gösterilebilir.

4. Saklanması gerekli belgeler: Gerçek kişi tacirler gibi tüzel kişi tacirler de ticari işletmeleri ile ilgili belge ve yazışmaları saklamakla yükümlüdürler (TK.66/11).

Yevmiye Defteri (Günlük Defter) :

Yevmiye defteri, kayda geçirilmesi gereken işlemleri belgelerden çıkararak tarih sırası ile ve maddeler halinde düzenli olarak yazmaya mahsus defterdir. Yevmiye maddelerinin en az aşağıdaki bilgileri içermesi şarttır.

1. Madde sıra numarası
2. Tarih
3. Borçlu hesap
4. Alacaklı hesap
5. Meblağ
6. Her kaydın dayandığı belgelerin türü ve varsa tarih ve numaraları

Defteri Kebir :

Defteri kebir, yevmiye defterine geçirilmiş olan işlemleri buradan alarak sistemli bir şekilde hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir. Defteri kebirdeki kayıtların en az aşağıdaki bilgileri içermesi gerekir.

1. Tarih
2. Yevmiye defteri madde numarası

3. Meblağ
4. Toplu hesaplarda yardımcı nihai hesapların isimleri

Envanter Defteri :

Envanter defterine işletmenin açılış tarihinde ve bunu takiben her iş yılı sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydolunur.

İşletme Defteri :

İşletme defterinin sol tarafına giderler, sağ tarafına gelirler yazılır. İşletme defteri tutan gerçek kişi tacirler, her iş yılı sonunda bilanço yerine işletme hesabı hülasası çıkararak işletme defterine geçirirler. Bu defter de kullanılmaya başlanmadan önce noter tarafından tasdik olunur.

Karar defteri :

Tüzel kişi tacir olan kişiler tarafından tutulan karar defterine, genel kurul veya ortaklar kurulu ve de yönetim kurulu kararları yazılır. Bu defter de kullanılmaya başlanmadan önce notere tasdik ettirilir.

Defterlerin son kayıt tarihinden, belgelerin ise üzerindeki tarihten itibaren 10 yıl süre ile saklanması zorunludur.

Bir tacirin defter tutma yükümlülüğünü yerine getirmeye yetkili kıldığı kimsenin bu defterlere geçirdiği kayıtlar, o tacirin kendisi tarafından tutulmuş kayıtlar hükmündedir. Ticari defterlerin kısmen veya tamamen mevcut olmamasından, yahut kanuna uygun şekilde tutulmamasından veyahut saklanması mecburi olan defter ve kayıtların gereği gibi saklanmamasından doğan sorumluluk doğrudan doğruya işletme sahibine ve tüzel kişilerde idare organının üyelerine veya idare işlerine yetkili olan kimselere ve tüzel kişiliği olmayan ticari işletme ve teşekküllerde onları idareye yetkili olan kimselere aittir. Bunlar, kusuru memur ve müdahdemlerine yükleterek sorumluluktan kurtulamazlar.

Hakimler, noterler, sicil memurları ve diğer memurlar resmi işlemler dolayısıyla bir tacirin defter tutma yükümlülüğüne aykırı hareket ettiğini öğrenince durumu savcılığa bildirmeye mecburdurlar.

Ticari defterlerin *teslim* ve *ibraz* edilmesi :

Ticari defterlerin *teslim edilmesi* ile *ibraz edilmesi* iki ayrı anlamı olan işlemdir.

Eğer ticari defterlerin her tarafı incelenecekse o takdirde defterlerin *teslimi* söz konusudur. Teslim de ancak belirli hallerde yapılabilir. Bu haller miras, ortaklık ve iflasdır. Ticari defterler ile, saklanması mecburi olan diğer kağıtların teslimi, miras, ortaklık ve iflas işlerinde istenebilir ve teslim halinde defter, hesap ve kağıtların her tarafı gerek mahkeme ve gerek ilgililer tarafından incelenebilir.

İbraz halinde defterlerin her tarafı değil, sadece uyuşmazlık konusu işle ilgili kayıt ve belgeler incelenebilir. Yargılama sırasında haklı bir çıkarın varlığı ispat olunur ve mahkeme ibraz edilmesini zorunlu görürse, uyuşmazlık konusu işe ilişkin kayıtların sureti çıkarılmak veya bilirkişiye inceleme yaptırılmak üzere mahkeme kendiliğinden (re'sen) veya taraflardan birinin talebi üzerine bunların birine veya her ikisine ait defterler ile saklanması mecburi olan kağıtların ibraz edilmesini emredebilir. Eğer ibrazına karar verilen defter veya belgeler, ibraz kararını veren mahkemenin yargı çevresi dışında bulunuyorsa ve de bunların taşınmaları güçlük arz ediyorsa, o takdirde bu defterlerin kanuna uygun olarak tutulup tutulmadıklarının ve bunların ibrazını gerekli kılan hal ve durumun bilirkişi aracılığı ile incelenerek sonucu gösterir bir zabıt varakası tutulması ve rapor alınması ve lüzumuna göre suretlerinin çıkarılıp gönderilmesi ticari defter ve belgelerin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla yükümlü olan mahkemeden istenebilir.

Ticaret Hukuku açısından ticari defterler tacirler arasındaki davalarda delil olarak kullanılabilir.

Ticari Defterlerin Sahibi Aleyhine Delil Olması: Bir davada ispat yükü kendisine düşen taraf, iddiasını kanıtlamak için diğer tarafın tuttuğu defterlere dayanabilir. Taraflardan biri iddiasını sadece karşı tarafın defterleriyle ispat etmek istediğini beyan ederse, mahkeme karşı tarafa ticari defterlerini mahkemeye ibraz etmesi için süre verir.

Karşı taraf, ticari defterlerini ibraz etmezse mahkeme defterlerin ibrazını istemiş olan tarafa iddiasının doğruluğu hakkında yemin verir. Kendisine yemin verilen taraf yemini kabul ederek yemin ederse, iddiasını kanıtlamış olur.

Defterlerini ibraz etmesi istenen taraf, defterlerini ibraz ederse;

1. İbraz edilen defterlerde, ileri sürülen iddia hakkında hiç bir kayıt yer almamışsa iddia ispat edilememiş sayılır. Başka kanıt da getirilemez ve dava reddolunur.
2. İbraz edilen defterlerde sadece defter sahibinin aleyhine kayıt varsa, bu kayıt defter sahibi aleyhine kesin delil oluşturur. Defter sahibi bundan sonra kendi defterlerinde yer alan kayıtların aksini ancak başka bir kesin kanıtla, örneğin borcunu ödemiş olduğunu karşı taraftan aldığı bir makbuzla ispat edebilir.

Tacir tutmak zorunda olduğu bütün defterleri tutmamış, tasdik ettirmemiş veya beyanname verme yükümünü yerine getirmemiş olsa bile tuttuğu defterlerdeki kayıtlar aleyhine delil olarak kullanılabilir.

3. İbraz edilen defterlerde, defter sahibinin hem lehine hem aleyhine kayıt varsa ve defterler kanuna uygun şekilde tutulmamışsa defterlerin sahibi lehine olan kayıtları dikkate alınmaz.

Ticari defterlerin sahibi aleyhine delil olarak kullanılabilmesi için, defterlerin kanuna uygun şekilde tutulmuş olmasına ve uyuşmazlığın her iki tarafının da tacir olmasına gerek yoktur.

Ticari Defterlerin Sahibi Lehine Delil Olması: Ticaret Kanunu ile tacirin tutmuş olduğu defterlerin belli şartlar altında kendi lehine delil oluşturabileceği kabul edilmiştir.

Ticari defterlerin sahibi lehine delil oluşturabilmesi için gerçekleşmesi gereken koşullar şunlardır:

1. Uyuşmazlığın her iki tarafının da uyuşmazlık konusu işin yapıldığı tarihte tacir sıfatına sahip olması gerekir.

2. Uyuşmazlık her iki tarafın da defterlerine geçirmesi gereken bir ticari işten kaynaklanmalıdır. Diğer bir deyişle iş her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili olmalıdır.

3. Delil oluşturması istenen defterler kanuna uygun şekilde tutulmuş olmalıdır. Bunun için her şeyden önce zorunlu tüm defterlerin tutulmuş olması gerekir. İşletmenin nitelik ve öneminin gerektirdiği defterler tutulmamışsa, ismen sayılan zorunlu defter kayıtları ancak sahibi aleyhine delil teşkil eder. İşletmenin nitelik ve öneminin gerektirdiği defterler ise ismen gösterilen ve tasdiğe tabi olan defterlerle beraber delil olarak kabul olunur.

Ayrıca ismen sayılan zorunlu defterler için tasdik işleminin ve diğer zorunlu defterler için de sicil memuruna beyanname verme yükümünün yerine getirilmiş, yevmiye defteri kayıtlarının süresi içinde deftere geçirilmiş, envanter ve bilançonun eksiksiz, açık ve anlaşılır şekilde düzenlenmiş olması gerekir (TK.69, 70, 72, 75).

4. Uyuşmazlık konusu işle ilgili olarak defterlere geçirilen tüm kayıtların birbirini doğrulaması gerekir.

5. Karşı tarafın, ileri sürülen iddianın aksini kendi ticari defterleri veya diğer geçerli delillerle ispat edememiş olması gerekir. Karşı tarafın defterlerindeki kayıtlar, iddiasını defterlerine dayanarak ispatlamak isteyen davacı tarafın defter kayıtlarına uygun ise, davacı taraf iddiasını ispat etmiş sayılır. Karşı tarafın defterlerindeki kayıtlar, iddiasını defterlerine dayanarak ispat etmek isteyen tarafın defter kayıtlarına aykırı ise veya defterlerinde bu konuda hiçbir kayıt yer almamışsa iddia defterlerle ispat olunamamış kabul edilir.

Karşı taraf defterlerini ibraz etmezse veya defterlerini hiç ya da usulüne uygun olarak tutmamış olursa iddiasını defterleri ile ispat etmek isteyen tarafın defterleri kendi lehine delil oluşturur. Ancak karşı taraf defterlerdeki kayıtları vesika veya diğer geçerli delillerle çürütebilir.

6. Mahkeme tüm bu şartların gerçekleşmesi halinde, kanaatini güçlendirmek için davacıya, defterlerindeki kaydın doğru olduğuna ve halen davalıda yerine getirilmesi gereken bir hakkı bulunduğu ilişkin yemin vermek zorundadır. Defter sahibi yeminden kaçınırsa, iddiasını defterleri ile ispat edememiş sayılır.

CARİ HESAP

Ticaret Kanununun 87. maddesine göre, iki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip, bunları kalem kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair bulunan mukaveleye cari hesap denir.

Cari hesap yazılı şekilde olur. Yoksa cari hesap sözleşmesi hüküm ifade etmez. Tarafların tacir olmasına gerek yoktur.

Cari hesabın olabilmesi için en az iki taraf arasında alacak ve borç doğuran para, hizmet ve mal değişimi bulunması ve tarafların karşılıklı olarak bu çeşitli işlemlerden doğan borç ve alacaklarını bağımsız bir biçimde ödeme ve tahsil talebinden sözleşmede belirtilen süreye kadar vazgeçmiş olmaları gerekir. Takası mümkün olmayan alacaklar, belirli bir sebeple sarfedilmek

veya ayrıca emre amade tutulmak üzere teslim olunan para ve mallardan doğan alacaklar ile önceden mevcut olan alacaklar cari hesaba geçirilemez.

Hesap devresinin uzunluğu sözleşme yoksa teamül ile belirlenir. Bu da yoksa takvim yılı dikkate alınır.

Devre sonunda hesap kapatılır ve çıkan bakiye tespit edilir. Bu bakiyeyi tespit eden cetvel karşı tarafa gönderilir. Karşı taraf aldığı tarihten itibaren bir ay içinde noterce taahhütlü mektup veya telgrafla itiraz etmezse kabul etmiş sayılır.

Ödeme ancak cari hesap sözleşmesinin sonunda istenebilir.

TACİR YARDIMCILARI

İşletmeyi tacirin kendisi veya yasal temsilcileri işletmekle beraber bunlar ticari etkinliklerinde bazı yardımcılarına ihtiyaç duyabilirler. Tacir yardımcıları tacire bağlı olanlar ve bağlı olmayanlar diye iki gruba ayrılır.

Tacir yardımcılarının bir kısmı tacire bağımlı olarak çalışır. Bunlar tacirin talimatları çerçevesinde onun denetimi ve gözetimi altında faaliyet gösterirler. Diğer bir kısmı ise, çalışma yöntem ve zamanını serbestçe belirleme yetkisine sahip, bağımsız yardımcılarıdır. Acente ve tek yetkili satıcı ise ayrı bir grup içinde özel bir statüde ele alınabilir.

Bağlı Yardımcılar

1. Ticari Mümessil

Ticari mümessil, bir ticari işletmenin işlerini idare etmek üzere atanan kişidir. Ticari mümessilin taciri temsil yetkisinin kapsamı çok geniştir. Ticari işletmenin gayesine dahil her türlü hukuki tasarrufu işletme sahibi olan tacir adına yapabilir. Diğer bir ifade ile ticari mümessil, işletmenin amacına ulaşabilmesi için faaliyet konusuna giren her türlü işlemi yapabilir. Örneğin, işletmeye işçi alabilir, onların sözleşmelerini feshedebilir, malların alım satımı konusunda sözleşmeler yapabilir, tacir adına kambiyo taahhüdünde bulunabilir yani emre muharrer senet, çek ve poliçe düzenleyebilir, işletmeye dahil taşınmazları kiraya verebilir. Ancak, ticari mümessil işletmenin ortadan kalkmasına, tasfiye olunmasına yol açabilecek işlemleri yapamaz, özel yetki verilmedikçe işletmeyi devredemez, işletme üzerinde rehin hakkı kuramaz, müvekkili olan tacirin iflasını isteyemez. Aynı şekilde müvekkili olan tacirin hukuki yapısını değiştirecek işlemlerde bulunamaz. Örneğin, işletmeye ortak alamaz, tüzel kişinin türünü değiştiremez. Fakat eğer işletmenin faaliyet konusu taşınmaz alım satımı ise, ticari mümessil taşınmazlar üzerinde işlem yapabilir. Bu konuda özel olarak yetkilendirilmesine gere yoktur.

İşletme sahibinin iradesi ile ticari mümessilin temsil yetkisi sadece iki halde sınırlandırılabilir. Bunlardan bir tanesi, ticari mümessilin temsil yetkisinin sadece görevlendirildiği şube ile sınırlandırılmasıdır. Bu durumda tacir mümessilin diğer şubeler için yaptığı işlemlerden sorumlu olmaz. İkincisi ise, birlikte temsil şartıdır. Tacir birden fazla mümessil atayarak, kendisi adına işlem yaparken birlikte imza atmaları şartını getirebilir. Tüm bu sınırlandırmaların geçerli olması için, bunların ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir. Bu sınırlandırmalar dışında yapılan bir sınırlandırma iyi niyetli üçüncü kişiler açısından geçerli değildir.

2. Ticari Vekil

Ticari vekil, ticari mümessil sıfatına sahip olmaksızın bir ticari işletme sahibi tacir tarafından ticari işletmenin bütün veya belirli bazı işlerini yapmak üzere temsil yetkisi ile donatılan kişidir. Eğer ticari vekil tacir tarafından ticari işletmenin tüm işlerini yapmak üzere atanıyor ise, bu kişiye genel yetkili ticari vekil, örneğin fabrika müdürü; ticari işletmenin belirli bazı işlerini yapmak üzere atanıyor ise, bu kişiye de sınırlı (özel) yetkili ticari vekil, örneğin satın alma işleri ile görevli kişi denir. Ticari mümessil bir işletmenin olağan ve olağanüstü nitelikteki tüm işlemleri yapmaya yetkili olduğu halde, genel yetkili ticari vekil işletmenin sadece olağan (mutad) işlerini yapabilir. Ticari vekil özel yetki verilmedikçe ticari mümessil gibi kambiyo taahhüdünde bulunamaz. Genel yetkili ticari vekilin taciri temsil yetkisi, üçüncü kişilere duyurulmak şartıyla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar ticaret siciline tescil ve ilan edilemeyeceğinden, üçüncü kişilere mektup veya sirküler gönderilerek duyurulabilir.

3. Seyyar Tüccar Memuru

Seyyar tüccar memuru, işletmenin sahibi tacir adına ticari işletmenin merkezinin dışındaki yerlerde tacir adına işlem yapmaya yetkili kişidir. Bunlar, ticari işletmenin faaliyet çevresini genişletmek ve merkez dışındaki yerlere de yaymak için atanır. Seyyar tüccar memuruna, gereğinde işlem yapacağı üçüncü kişilere ibraz etmek üzere bir yetki belgesi verilir. Seyyar tüccar memurları tacir adına üçüncü kişilerle sözleşme yapmak ve bu sözleşmelerle ilgili olarak bedel tahsil etmek yetkisine sahiptirler. Seyyar tüccar memurları ancak işletme merkezinin bulunduğu yer dışındaki yerlerde işlem yapabileceğinden, bu yerlerin merkezin bulunduğu büyük şehir belediyesi sınırları ya da il sınırları dışındaki bir yer olması gerekmektedir.

Ticari vekil veya seyyar tüccar memurundan tacir tarafından temsil yetkisi geri alındığında, bunun mektup veya sirküler göndermek suretiyle üçüncü kişilere bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca verilen yetki belgesi de geri alınmalıdır. Aksi takdirde bu kişilerin iyi niyetli üçüncü kişilerle yapmış oldukları işlemlerle tacir bağlı olur.

Ayrı Statüde Olan Yardımcılar

1. Acente: Ticaret Kanununun 116. maddesine göre ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru müstahdem gibi tabi bir sıfatı olmaksızın bir mukaveleye dayanarak belirli bir yer veya bölge içinde devamlı bir şekilde ticari işletmeyi ilgilendiren akitlerde aracılık etmeyi veya bunları o işletme adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir.

Bu tarifin unsurları şöyle sıralanabilir :

- a) Bir ticari işletme ile ilgili işler
- b) Tabi olmama
- c) Belirli bir yer veya bölge içinde faaliyette bulunma
- d) Süreklilik ve meslek edinme
- e) Mukavele

Tariftten anlaşılacağı üzere acente iki türlü faaliyette bulunabilir: 1. Akitlerde aracılık 2. Akitleri işletme adına yapmak.

Acente faaliyet konusu ile ilgili her türlü ihbar, ihtar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları yapmaya ve bunları kabule yetkilidir.

Acentanın bir işletme adına akit yapabilmesi için özel ve yazılı bir muvafakat ile yetki alması gerekir. Bu belge ayrıca tescil ve ilan edilmelidir (TK.121).

Müvekkil acentenin bölgesi içinde başka birine acentelik hakkı veremeyeceği gibi, acente de aynı yer veya bölge içinde birbirleriyle rekabette bulunan ticari işletmeler hesabına aracılık yapamaz (TK.118). Aksini yazılı olarak kararlaştırmak mümkündür. Tekel hakkının bir sonucu da, müvekkilin acentenin bölgesi içinde bir müşteri ile doğrudan doğruya bir işlem yapsa dahi acentenin ücrete hak kazanmasıdır (TK.128).

Acentelik sözleşmesi süreli ise, sürenin sonunda acentelik ilişkisi sona erer. Ancak sürenin sonunu beklemeden de, haklı sebepler olduğu takdirde feshe gidilebilir. Sözleşme süresiz ise taraflardan her biri üç ay önceden bildirimle feshe gidebilir.

2. Tek yetkili satıcı: Uygulamada bu tip sözleşmeye „genel distribütörlük“, „ana bayilik“ de denilmektedir. Tek yetkili satıcı kendisine bırakılan bölgede tekel şeklinde müvekkili firmanın ürünlerini devamlı olarak kendi adı ve hesabına satar ve pazarlar. Tek satıcı işletmeden bağımsızdır, acente gibi yapımıcının temsilcisi değildir. Yaptıkları anlaşma çerçevesinde yapımıcının malını tanıtmak, sürümünü artırmak, servis istasyonu açarak malın satış sonrası hizmetini vermek vs. gibi işlemlerde bulunmayı tek satıcı taahhüt eder.

Bağlı Olmayan Yardımcılar

1. Komisyoncu: Belli bir ücret karşılığında kendi adına ve müvekkili hesabına kıymetli evrak ve taşınır eşya alım satımını üstlenen kimsedir.

Komisyoncu ile müvekkil arasındaki ilişki iş üzerindedir ve sürekli değildir .

Kendisine verilen işi yapınca komisyoncu ücretini alır.

2. Tellal: Bir ücret karşılığında bir anlaşma fırsatı göstermek veya sözleşmenin yapılmasında aracılık etmek üzere tayin edilen kimsedir. Kısacası, tellal iki tarafı bir araya getirir. Tellal her iki tarafla da anlaşma yapan ve bunlardan ücret alacak olan bir aracıdır. Dolayısıyla tarafsız olmalı ve her iki tarafın da haklı çıkarlarını hakkaniyete uygun bir denge halinde korumalı, bir tarafı diğer tarafa oranla daha avantajlı bir duruma getirmemelidir. Genel olarak tellallık Borçlar Kanununda düzenlenmiştir.

Ticaret Kanununda ise ticaret işleri tellalına ilişkin hükümler yer almıştır. Kanunun 100. maddesinde tellal "taraflardan hiçbirine ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem yahut acente gibi bir sıfatla daimi bir surette bağlı olmaksızın, ücret karşılığında, ticari işlere ilişkin mukavelelerin yapılması konusunda taraflar arasında aracılık yapmayı meslek edinen kimse olarak tanımlanmıştır.

ŞİRKETLER HUKUKU

1. GENEL OLARAK

Türk Hukukunda şirket tipleri kanunla tespit edilmiştir. Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan ticaret şirketleri Ticaret Kanunu'nun ikinci kitabında yer almışlardır. Ticaret Kanunu'nda

düzenlenmiş şirket tiplerinden birine uymayan bir şirket söz konusu ise bu şirket Borçlar Kanununun 520. madde 2. fıkrası uyarınca adi şirket sayılır.

Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan ticaret şirketleri 5 tiptir.

Bunlar:

- Kollektif
- Komandit
- Anonim
- Limited
- Kooperatif şirketlerdir (TK.136).

Ticaret Kanununun 137.maddesi gereğince bu şirketler tüzel kişiliğe sahiptirler. Kişi topluluklarının tüzel kişiliğe sahip olması, onu meydana getiren kişilerden ayrı olarak haklar elde edip, borçlar yüklenebilmesi demektir. Tüzel kişiler; cins,yaş, hısımlık gibi yaradılış icabı olarak, ancak insana ilişkin olanlardan başka bütün haklara ve borçlara sahip olabilirler. Tüzel kişi organları aracılığı ile faaliyetlerini yürütür. Tüzel kişinin kendini oluşturan ortaklardan ayrı, kendine ait bir malvarlığı bulunmaktadır. Aktif ve pasif dava ehliyetine sahip olan tüzel kişidir.

Kişi Ortaklıkları ve Sermaye Ortaklıkları Ayrımı

Ticaret şirketleri kişi ve sermaye ortaklıkları olarak iki grupta toplanmaktadır.

Kişi ortaklıklarında kişisel unsurlar ağır basar, diğer bir ifade ile ortakların kişilikleri önem taşır. Bunun sonucu olarak, aksi kararlaştırılmadığı takdirde her ortak şirketi idare ve temsil yetkisine sahiptir. Ayrıca bu tür ortaklıklarda şirket borçlarından dolayı ortaklar da sorumludur. Şirketin malvarlığından temin edilemeyen alacaklardan dolayı ortakların şahsi malvarlığına müracaat edilebilir. Ortaklar şirket borçlarından ikinci derecede ancak sınırsız olarak sorumludurlar. Kişi ortaklığının en tipik örneğini kollektif ortaklıklar oluşturur. Adi komandit şirket de bir kişi ortaklığıdır.

Sermaye ortaklıklarının da ise, şirket alacaklıları kural olarak sadece şirketin malvarlığına müracaat edebilirler. Bu tür ortaklıklarda ortaklar sadece şirkete karşı ve taahhüt ettikleri sermaye payını ödemekle yükümlüdürler. Şirket alacaklılarına karşı ortakların bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Ticaret Kanunu bu tür ortaklıklar açısından asgari bir sermaye aramaktadır. Kanunda bu sermayeyi korumaya yönelik çeşitli hükümler öngörülmüştür. Ayrıca bu şirketlerde idare ve temsil kural olarak ortaklar tarafından değil, oluşturulmuş organlar tarafından yerine getirilir. Sermaye ortaklığının en tipik örneği anonim şirketlerdir. Paylı komandit şirketler de bir sermaye ortaklığı olarak nitelendirilir. Limited ortaklıklar ise kişi ortaklıklarına hatta adi ortaklıklara özgü özellikleri de taşımasına rağmen bu ortaklıklar da sermaye ortaklıkları grubunda yer alırlar.

2. TİCARET ŞİRKETLERİ

1. Kollektif Şirket (TK.153-242)

TK.153. maddesi kollektif şirketi, „Ticari bir işletmeyi, bir ticaret ünvanı altında işletmek maksadı ile hakiki şahıslar arasında kurulan ve ortaklardan hiçbirisinin mesuliyeti, şirket alacaklılarına karşı tahdit edilmemiş alan şirket“ olarak tanımlar.

Kollektif şirket ancak bir ticari işletme işletmek amacı ile kurulabilir, yani kollektif şirket bir esnaf işletmesi işletemez. Bununla birlikte, kanun kollektif şirketler için asgari bir sermaye tesisini öngörmemiştir. Bunun da nedeni, ortakların sınırsız sorumluluğunun alacaklılar yönünden yeterli garanti sayılmasıdır.

Kollektif şirket işletmesini bir ticaret ünvanı altında işletmelidir. Kollektif şirket ticaret ünvanı, ortaklardan en az birisinin adı ve soyadı ile şirket ve kollektif olduğunu gösteren ibareden meydana gelir; örneğin, "Ahmet çalışkan ve Ortakları kollektif şirketi".

Kollektif şirket ancak gerçek kişiler arasında ve en az 2 kişinin bir araya gelmesiyle kurulur. Tüzel kişiler kollektif şirkete ortak olamazlar. Ancak bu durum kollektif şirket ortaklarının aynı zamanda başka şirketlere ortak olmasına engel değildir.

Kanun kollektif şirketin ortak sayısına üst bir sınır çizmemiştir. Kural olarak çok sayıda ortağın söz konusu olduğu bir kollektif şirket karşılıklı işbirliği ve güven temeli üzerine kurulmuş bir kişi ortaklığı olduğundan, çok sayıda ortakla kurulması fiilen mümkün bulunmamaktadır.

Kollektif şirkette ortakların hepsinin şirket alacaklılarına karşı sorumluluğu sınırsızdır. Burada söz konusu olan birlikte ve 2. derecede sorumluluktur. Yani, şirket borçlarından asıl sorumlu olan, bir tüzel kişi olarak kollektif şirketin kendisidir. Ortaklar ise 2. derecede, yani tüzel kişiden sonra sorumludurlar. Şirketin alacaklısı ortağa doğrudan doğruya başvuramaz. Önce şirket malvarlığı takip edilmeli ve alacağın tamamı oradan alınamamış olmalıdır. Sonra ortaklara başvurulur.

Kollektif şirketin kurulabilmesi için 3 kademeye ihtiyaç vardır :

1. Şirket sözleşmesinin yapılması: Bu sözleşme yazılı şekilde olmalıdır.TK.155 gereğince aşağıda sayılı konuların şirket sözleşmesinde yer alması mecburidir. Bunlar:

- a) Ortakların ad ve soyadları ile ikametgahları ve tabiiyetleri,
- b) Şirketin kollektif olduğu,
- c) Şirketin ticaret ünvanı ve merkezi,
- d) Şirket mevzuu,
- e) Her ortağın sermaye olarak koymayı taahhüt ettiği para miktarı, para mahiyetinde olmayan sermayenin değeri ve bu değer ne suretle biçilmiş olduğu, eğer şahsi emek söz konusu ise bu emeğin mahiyet ve şümülü,
- f) Şirketi temsile yetkili kimselerin ad ve soyadları, bunların yalnız başına mı, yoksa birlikte mi imza koymaya mezuun olduklarıdır: Şirket sözleşmesinin bu zorunlu şartları dışında ortaklar isterlerse ek olarak başka konuları da sözleşmeye koyabilirler. Bunlara ihtiyari kayıtlar denir. Örneğin, ortakların iç ilişkide kar ve zarara katılma oranları, şirket süresi v.s.

2. İmzaların noter tarafından tasdiki: Şirket sözleşmesi taraflar arasında düzenlenip imzalandıktan sonra bu imzaların noter tarafından tasdik olunması gerekir. İmzasını tasdik ettirmekten kaçınan ortak sözleşmeye aykırı davranmış sayılır. Bu nedenle kendisinden tazminat istenebilir.

3. Sözleşmenin tescili ve ilanı: Kollektif şirketi kuranlar, imzaların noterce tasdikinden sonra şirketi ticaret siciline tescil ettirmekle yükümlüdürler.

Bu yüküm imzaların noterce tasdikinden itibaren 15 gün içinde yerine getirilmelidir. Tescil talebinin bütün ortaklar tarafından yapılması gerekir. Şirket bu şekilde tescil olunmakla beraber tüzel kişilik kazanmış olur. Şirket tescil olduktan sonra tescil edilen konular sicil memuru tarafından Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunur.

Kollektif ortaklıkta karar idareciler tarafından alınır ve dış ilişkide temsilciler tarafından icra edilir.

Kollektif ortaklıkta iç ilişki :

Kollektif ortaklığın idaresinde ferdi idare ilkesi geçerlidir. Yani kural olarak her ortak şirketi tek başına idare edebilir ve bu aynı zamanda da bir görevdir. Ancak bu hak sözleşme ile diğer ortaklardan alınıp bazı ortaklara veya sadece bir tek ortağa verilebilir. Ayrıca bir çoğunluk kararı ile de kimlerin idare hakkına sahip olacağını saptayabilirler.

İdare hakkı tamamen iç ilişkiyi ilgilendiren bir kurum olduğu için bu hakkın çeşitli şekillerde sınırlandırılması mümkündür. Bununla beraber idare hakkının alanına sadece mutad işlemler, yani ortaklığın amacına ulaşmak için icra edilmesi gereken günlük ve devamlı işlemler girer, örneğin ortaklık defterlerin tutulması, ortaklığa işçi alınması, işyerlerinin kiralarının ödenmesi gibi. İdare hakkına sahip olanlar, mutad işlerde sulh, feragat, kabul ve tahkim yapılmasına da karar verebilirler.

Ortaklık konusunun değiştirilmesi, yeni ortak alınması, işletmenin toptan satışı gibi ortaklık ilişkisinin bütününe etkileyen temel işlemler ile, bağış yapmak, teminat göstermek gibi fevkalade işlemler ortakların oy birliğini gerektirir.

İdare hakkına sahip olsun olmasın bütün ortaklar denetleme hakkına sahiptirler. Denetleme hakkı ortakların şirket işlemleri ve idarecilerin faaliyetleri hakkında bilgi edinmelerini sağlar.

Kollektif ortaklıkta dış ilişki :

Her tüzel kişi gibi kollektif ortaklığın da üçüncü kişilerle ilişkiye girebilmesi için bu işle görevli temsilcilere sahip olması gerekir. Temsilci, yaptığı işlemlerle kollektif ortaklığı borç altına sokabilmek ve hak sahibi yapabilmek gücüne sahip olan kişi veya kişilerdir. Ortaklığı temsil yetkisine sahip olan kişiler tarafından, açık veya kapalı olarak ortaklık adına yapılan tüm işlemlerden dolayı ortaklık alacaklı ve borçlu olur. Ortaklık ayrıca, temsilcinin ortaklık işlerini görürken işlediği haksız fiillerden dahi doğrudan doğruya sorumludur.

Kollektif ortaklığın temsilcisi, ortaklık konusuna giren her türlü iş ve hukuki işlemleri ortaklık adına yapmak ve ortaklığın ünvanını kullanmak yetkisine sahiptir.

Temsil de idare hakkı gibi ortaklar için hem bir hak hem de görevidir. Temsil ve idare yetkisine ilişkin başkaca bir düzenleme getirilmemişse her ortağın şirketi tek başına temsil yetkisi vardır.

Temsil yetkisinin ortaklar tarafından sözleşme ile veya sonradan sınırlandırılması mümkün değildir. Çünkü temsil dış ilişkiyi ilgilendiren bir yetkidir. Buna ilişkin hükümler üçüncü kişilerin çıkarını koruyucu nitelikte emredici hükümlerdir. Temsil yetkisinin sınırlandırılmaması kuralının iki istisnası vardır. Bunlar, birlikte temsil ve temsil yetkisinin bir şubenin işleri ile sınırlandırılmasıdır. Bu sınırlamaların üçüncü kişiler yönünden geçerli olabilmesi için tescil ve ilan edilmiş olması gerekir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, kollektif ortaklığın alacaklılarına karşı birinci derecede ortaklığın kendisi yani tüzel kişi sorumludur. Ortaklar ise ikinci derecede sorumludur. Diğer bir ifade ile, ancak ortaklığa karşı yapılan icra takibi sonuç vermemiş veya ortaklık herhangi bir sebeple sona ermiş ise ortaklar aleyhine de dava açılabilir ve takip yapılabilir. Ortakların bu sorumluluğu sınırsız ve müteselsildir. Yani alacaklılar diledikleri ortağa veya ortaklara başvurabilirler ve onları tüm malvarlıkları ile takip edebilirler. Ortaklar arasında sözleşme ile sorumluluğun sınırlandırılmış olması üçüncü şahıslar açısından bir anlam ifade etmez.

İstisnaen alacaklılar, henüz ortaklara başvurmanın şartları gerçekleşmeden de ortakların malları üzerine ihtiyati haciz koydurabilirler.

2.Komandit Şirket (TK.243-268,475-484)

Komandit şirketin farklı iki türü vardır: Kişi ortaklığı olan adi komandit şirket ve sermaye ortaklığı olan hisseli (sermayesi paylara bölünmüş) komandit şirket.

a) Adi Komandit şirket: Bu bir kişi ortaklığıdır ve bir çok açıdan kollektif şirkete benzer. Komandit şirkette iki tür ortak vardır: Komandite (sınırsız sorumlu) ortakların kollektif şirket ortaklarından farkı yoktur. Bunlar şirketin yönetimini elinde tutan ve rizikoyu sınırsız olarak yüklenmiş kişilerdir. Komanditer(sınırlı sorumlu) ortak, belli bir sermayeyi işletilmek üzere şirkete yatırmıştır ve bundan daha fazla bir risk altına girmek de istememektedir. Sorumluluğu taahhüt ettiği sermaye miktarı ile sınırlıdır.Komanditerin şirket yönetiminde aktif bir rolü yoktur. Onu asıl ilgilendiren şirketin başarısı, yani hesap dönemi sonundaki kar ve zarar durumudur.

Komandit şirket de ancak bir ticari işletme amacıyla kurulabilir. Kanun komandit şirket için de asgari sermaye öngörmemiştir. Komandit şirkette ortak sayısı açısından herhangi bir sınır söz konusu değildir. En az bir komandite ve komanditer bulunmak şartı ile her sayıda ortakla kurulabilir. Tüzel kişiler komandit şirkete komandite ortak sıfatıyla giremezler. Buna karşılık tüzel kişilerin komanditer ortak olmaları mümkündür.

Komandit şirketin ticaret ünvanı, komandite ortaklardan en az birinin adı ve soyadı ile, ortaklığın türünü gösteren bir ibareden oluşur. Komanditer ortakların adı ünvanında yer almaz. Bir komanditerin ad ve soyadının ticaret ünvanına girmesi, o ortağı şirket alacaklılarına karşı sınırsız sorumlu hale getirir.

Komandit şirketin kuruluşu kollektif şirketin kuruluşuna benzer.Komandit şirket sözleşmesi de yazılı yapılmak zorundadır. Bu sözleşmeye TK.246. maddesi gereğince, kollektif şirket sözleşmesine konması zorunlu konulardan başka, komanditerlerin ad ve soyadları ve her birinin koydukları veya koymayı yükledikleri sermaye miktarları yazılır. Komanditerin sermaye borcu da para veya başka bir sermaye türü olabilir. Ancak TK. 246. Maddesi 2.fıkrası gereğince, komanditer ortak şahsi emeğini veya ticari itibarını sermaye olarak koyamaz.

Sözleşmenin imzalanmasından sonra ortaklar sözleşmedeki imzalarını notere tasdik ettirmekle yükümlüdürler. Tasdikten sonra komandite ve komanditer ayrımı yapılmaksızın bütün kurucu ortaklar tarafından 15 gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil talebinde bulunulmalıdır. Komandit şirket tescil ile tüzel kişilik kazanır.

b) Hisseli (Sermayesi Payları Bölünmüş) Komandit şirket: Hisseli komandit şirket anonim şirketin bir türünü teşkil eder ve istisnai hükümler dışında anonim şirket hükümleri uygulanır.

Hisseli komanditlerin sermayesi anonim şirketlerde olduğu gibi belirli ve paylara bölünmüştür. Burada da istisnai hükümler dışında anonim şirket hükümleri uygulanacağından hisseli komanditin sermayesi elli milyar Türk Lirası'ndan aşağı olamaz.

Komandite ortaklar kolektif ortak gibi, yani şirket alacaklılarına karşı ikinci derecede ve sınırsız olarak sorumludurlar. Komanditer ortaklar ise, anonim şirketteki pay sahipleri gibi sorumludurlar, yani sorumlulukları taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile sınırlıdır. Bunları ödemişlerse artık kendilerine başvurulamaz.

Hisseli komandit şirketler adi komanditlerde olduğu gibi sadece ticari işletme işletmek amacıyla değil, anonim şirketlerde olduğu gibi kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konular için kurulabilirler.

Hisseli komandit şirketin kuruluş aşamasında esas sözleşme hazırlanır; imzalanır ve imzalar noterce tasdik edilir. Hisseli komandit şirket kuruluşunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni aşaması yoktur.

3. Anonim Şirket (TK.269-474)

TK.269. maddesi anonim şirketi "bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir" diye tarif eder.

Bir anonim şirket ticaret ünvanı, işletme konusu ve anonim şirket olduğunu gösteren ibarelerden oluşur.

Anonim şirket kendi alacaklılarına karşı sadece esas sermayesi ile değil, bilançosunun aktif tarafında bulunan değerlerle de sorumludur. Aktiflerde esas sermaye karşılığı, yedek akçeler karşılığı, kasa ve bankalardaki alacaklı hesapları, alacakları ve yatırım malvarlığı bu değeri oluştururlar.

Ortakların sorumluluğu ise yüklenmiş oldukları sermaye payları ile sınırlıdır ve sadece şirkete karşıdır. Bu sorumluluk payın itibarı değerindedir. İstisnai olarak itibari değerinden yüksek bedel ile pay çıkarılmış ise bu bedel ile sorumlu olunur.

Tüzel kişiliği ve kendine ait malvarlığı olan anonim şirketlerin faaliyeti organları marifetiyle olur. Genel kurul karar organı, yönetim kurulu idare ve temsil organı, denetçiler de denetim organıdır.

Genel kurul çeşitli yetkilerle donatılmıştır. Bunun yanında esas sözleşme ile de genel kurula bazı yetkiler verilebilir.

Genel kurul olağan toplantısını yönetim kurulunun çağrısı üzerine yapar. Olağan toplantı her hesap devresinden sonraki üç ay içinde ve en az yılda bir defa yapılmalıdır. Olağan toplantının gündemi bellidir.

Yönetim kurulunun ihmali halinde, genel kurulu toplantıya daveti denetçiler yapmakla yükümlüdür. Olağanüstü toplantı, her zaman gerek duyulduğunda yapılabilir. Çağrısı yönetim

kurulu veya bunun ihmali halinde ya da mecburi ve acil hallerde denetçiler yapar. Ayrıca esas sermayenin 1/10'nu veya esas sözleşmede öngörülmüşse daha az bir miktarını temsil eden azınlık, gerektirici sebepleri içeren yazılı talep ile yönetim kuruluna başvurarak genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilirler. Yönetim kurulu bu talebi dikkate almazsa denetçilere gidilir. Bunlar da çağrıda bulunmazlarsa mahkeme izni ile genel kurul toplantıya çağrılır.

Genel kurulu toplantıya çağrı Ticaret kanununun 368. maddesine göre, esas sözleşmede gösterilen şekil ve surette ve herhalde Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilanla yapılır. Nama yazılı pay senedi sahipleri ile, bir pay senedi ile adresini ortaklığa bırakan hamiline yazılı pay senedi sahiplerine ayrıca taahhütlü mektupla bildirilir.

Toplantı yetersayıları (nisapları) esas sermayeye göre belirlenmiştir. Özel yetersayı aranmayan olağan işlerde toplantı nisabı, ilk toplantıda esas sermayenin en az ¼ üne sahip ortakların hazır bulunmasıyla oluşur. Toplantıda bu nisap bulunmazsa genel kurul yeniden toplantıya çağrılır, ikinci toplantıda temsil edilen sermayenin miktarı ne olursa olsun, toplantı nisabı varsayılır. Yani ikinci toplantıda nisap aranmaz.

Özel toplantı yetersayıları ise Ticaret Kanununun 388. maddesinde tespit edilmiştir. Bunlar esas sözleşmenin değiştirilmesini gerektiren konulardır. Bu yetersayılar ayrıca tahvil çıkarılması kararında ve anonim şirketin genel kurul tarafından feshine karar verilmesinde de uygulanır.

Söz konusu yetersayılar hem olağan ve hem de olağanüstü toplantılar için geçerlidir. Ortaklığın tabiyetini değiştirmek veya ortakların yükümlerini arttırmak için oy birliği gerekir. Anonim şirketin konusunun veya nev'inin değiştirilmesi için toplantı nisabı şirket sermayesinin 2/3'üdür. İlk toplantıda bu sayı elde edilmezse, yönetim kurulu usulüne uygun olarak genel kurulu ikinci defa toplantıya çağırır. Bu toplantı için gereken sayı ½ dir. Şirket sermayesinin azaltılması, tahvil ihracı, fesih ve bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınma kararları verilecek toplantılarda da bu yetersayılar aranır.

Diğer esas sözleşme değişiklikleri için toplantı nisabı şirket sermayesinin ½ sidir. İlk toplantıda bu nisap elde edilmezse en geç 1 ay içinde ikinci toplantı yapılabilir. İkinci toplantı için aranan nisap 1/3'tür. İkinci toplantıda da bu nisap sağlanamazsa ya gündemdeki konudan vazgeçilir ya da 1/2 nisabı ile tekrar başlanabilir.

Karar yeter sayısı ise özel düzenlemeye tabi olmayan hallerde mevcut oyların çoğunluğudur.

Anonim şirketler sadece ticari işletme işletmek amacıyla değil, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konular için kurulabilirler.

Anonim şirketlerde ortakların sınırlı sorumluluk taşımaları ve böylece sadece katılma payının riske atmaları, büyük miktarların toplanması imkanı yaratmakta, az bir para ile küçük tasarruf sahipleri bir anonim şirkete katılma sonucu büyük işlere ortak olabilmektedirler.

Ortak paylarının kıymetli evrak niteliğinde hisse senetleri tarafından temsil edildiği ve hisse senedi devrinin kolaylaştırılmış olduğu düşünülürse, sermaye piyasasında bu senetlerin her zaman paraya çevrilebilmesi de tasarruf sahibi bakımından bir avantaj teşkil etmektedir.

Anonim şirketin kuruluşu, esas sözleşmenin yazılı olarak yapıp kurucular tarafından imzalanması ve imzaların noter tarafından tasdiki ile başlar ve anonim şirketin ticaret siciline

tescili ile sona erer. Tüzel kişilik bu tescil ile kazanılır. Limited şirketlerde olduğu gibi, anonim şirketlerde de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni kaldırılmıştır. Sadece bankalar, özel finans kurumları, sigorta şirketleri, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, holdingler, döviz büfesi işleten şirketler, umumi mağazacıkla uğraşan şirketler, Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi şirketler, serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketlerin kuruluşu ve esas sözleşme değişiklikleri açısından bu izin aranmaktadır.

Kuruluş ani veya tedrici olur.

Ani kuruluşta kurucular payların tamamını taahhüt ederler. Başka kimseye müracaat edilemez. Ani olarak kurulan bir anonim ortaklıkta pay sahipleri, tescilden itibaren beş yıl içinde paylarını halkla müracaatla elden çıkarmak isterlerse tedrici kuruluşu düzenleyen hükümler uygulanır.

Tedrici kuruluşta bir kısım paylar kurucular tarafından taahhüt olunur, geri kalan kısım için halka müracaat edilir.

Kuruluşta katılma payının çeşidi bakımından da nakdi ve mevsuf kuruluş ayrımı yapılır. Para konduğu takdirde nakdi kuruluş olur. Paradan başka bir şeyin, örneğin belirli hakların konulması mümkün olan hallerde bu yola gidilirse mevsuf kuruluş söz konusudur.

Bir anonim şirketin kurulması için en az pay sahibi beş kurucu ortak bulunmalıdır. Bunlar gerçek veya tüzel kişi olabilir. Anonim şirketler en az elli milyar Türk Lirası sermaye ile kurulurlar.

Kuruluş aşamaları şöyledir:

1. Esas sözleşmenin hazırlanması, imzalanması ve imzaların noterce tasdiki: Esas sözleşme yazılı yapılır ve en az beş kurucu tarafından imzalanır. Daha sonra imzalar noterlikçe onaylanır.

2. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı izni: Daha önce de belirttiğimiz gibi, anonim şirketlerin kuruluşunda ve esas sözleşme değişikliğinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni kaldırılmıştır. Ancak belirli anonim şirketler açısından bu izin şartı muhafaza edilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi anonim şirketlerdir. Tedrici şekilde kurulan bir anonim şirket halka açık anonim şirket statüsünde olacağı için Sermaye Piyasası Kanunu'nun kapsamına dahil olacaktır. Bu nedenle tedrici kuruluşta söz konusu izin aranmaktadır. Tedrici kuruluşta, kurucular esas sermayenin yüzde onunun tediye veya temin edildiğini gösteren bir belgeyi söz konusu Bakanlığa başvurmadan önce hazırlayacaktır. Tedrici kuruluşta ayrıca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınmadan önce Sermaye Piyasası Kurulu tarafından sözleşmenin onaylanması gereklidir.

Bakanlıktan izin alındıktan sonra anı kuruluşta tescil için ticaret siciline başvurulur.

3. Tescil: Tüzel kişilik tescil ile kazanılır. Kuruluşun üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, tescilin Türkiye Ticaret 'Sicili Gazetesinde ilan edilmesiyle mümkün olur.

Tedrici kuruluşta ise izinden sonra sermaye Piyasası Kurulu'na müracaatla halkı ortaklığa katılmaya davet ve senetlerin SPK kaydına alınması için gerekli işlemin yapılması istenir.

Yönetim kurulu anonim ortaklığın idare ve temsil organıdır. Ortaklık esas sözleşmesi ile tayin edilmiş veya genel kurul tarafından seçilmiş ve pay sahibi olan en az 3 üyeden oluşur. Yönetim

kurulu üyeleri en çok 3 yıl süreyle seçilirler. Esas sözleşmede aksine bir düzenleme yoksa tekrar seçilmeleri mümkündür. Pay sahibi olmayan kişiler üye seçtikleri takdirde bunlar ancak pay sahibi sıfatını kazandıktan sonra işe başlayabilirler. Pay sahibi olan bir tüzel kişi yönetim kurulu üyesi olamaz. Fakat tüzel kişinin temsilcisi olan gerçek kişiler üye seçilebilirler.

Yönetim kurulu üyesi sıfatını kazanan kişilerin ticaret siciline tescil ve ilan edilirler.

Yönetim kurulu üyelerinden her biri, itibari değerleri esas sermayenin en az yüzde birine eşit miktarda hisse senetlerini ortaklığa tevdi etmek zorundadır. Ancak esas sözleşmenin yüzde biri 5.000 lirayı aşarsa fazlasının tevdi gerekli değildir.

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri kanundan veya sözleşmeden doğar. Ortaklık defterlerinin tutulması genel kurulun toplantıya çağırılması, gündemin hazırlanması, ilanı, toplantı sırasında ortakların sıfatlarının tesbiti, genel kurul kararlarının yürütülmesi, bilançonun ve kar.zarar hesabının düzenlenmesi yönetim kurulunun görevlerinden bazılarıdır. Karar gerektirmeyen görevleri yanında, yönetim kurulu yetkisini kural olarak kurul halinde toplanarak kullanır. Yönetim kurulu her yıl üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Kurulu toplantıya başkan veya vekili çağırır. Toplantıya çağrı herhangi bir şekle bağlı değildir.

Ortaklık sözleşmesinde hüküm varsa, yönetim yetkilerinin üyeler arasında bölünmesi mümkündür. Her üye ancak kendisine bırakılan işler nedeniyle sorumlu tutulabilir.

Yönetim işlerinin hepsi veya bir kısmının murahhaslara bırakılabilmesi için de sözleşmede açık hüküm bulunması gerekir. Murahhasın yönetim kurulu üyeleri, hatta pay sahibi olması dahi zorunlu değildir. Yönetim kurulu üyesi olan murahhaslara murahhas üye, yönetim kurulu dışından seçilenlere ise murahhas müdür denir.

Temsil yetkisine gelince, bu yetkinin kullanılması yönünden sözleşme ile başka bir düzenleme yapılmamışsa çift imza ilkesi benimsenmiştir.

Temsil yetkisinin üyeler arasında sadece yer itibarıyla bölünmesi mümkündür. Temsil yetkisi merkeze veya bir şubeye hasredilmişse, bu sınırlama tescil ve ilan edildikten sonra üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.

Yönetim yetkisi gibi temsil yetkisi de sözleşmede hüküm bulunmak şartıyla murahhas üyelere veya müdürlere bırakılabilir. Temsil yetkisi yönetim kurulu üyesi olmayan murahhas müdürlere veriliyorsa, Ticaret Kanunu yönetim kurulu üyelerinden de en az birisinin temsil yetkisine sahip olması zorunluluğunu getirmiştir.

Temsil yetkisi sınırlandırılmaz. İki istisnası vardır: Bu yetki sadece merkezin veya bir şubenin işlerine hasrolunabilir ya da birlikte temsil kuralı getirilebilir. Yani ikiden çok imza veya belirli iki imza şartı aranabilir.

Yönetim kurulunca, temsil yetkisi kullanılıp üçüncü kişilerle ortaklık adına girişilen işlemlerden ve yapılan sözleşmelerden doğan hak ve yüklenilen borçlar ortaklık tüzel kişisine aittir. Yönetim kurulu üyeleri bu işlem ve sözleşmelerden bizzat sorumlu olmazlar. Hatta yönetim kurulu üyelerinin, bu sıfatları ile yönetim ve temsil görevlerini gördükleri sırada üçüncü kişilere karşı işledikleri haksız fiillerden dolayı dahi ortaklık sorumludur. Ortaklığın bu

konudaki rücu hakkı saklıdır. Diğer bir ifade ile, anonim ortaklık söz konusu sorumluluğu dolayısıyla uğradığı zararlar için yönetim kurulu üyelerine dönebilir.

Aşağıda sayılan hallerde yönetim kurulu üyeleri hem ortaklığa hem her bir pay sahibine hem de ortaklık alacaklılarına karşı müteselsilen sorumludurlar :

1. Hisse senetleri bedellerine mahsuben pay sahipleri tarafından yapılan ödemelerin doğru olmaması
2. Dağıtılan ve ödenen kâr paylarının gerçek olmaması
3. Kanunen tutulması gereken defterlerin mevcut olmaması veya bunların düzensiz bir şekilde tutulması
4. Genel kuruldan çıkan kararların sebepsiz olarak yerine getirilmemesi
5. Gerek kanunun gerek esas sözleşmenin kendilerine yüklediği diğer görevlerin kasden veya ihmal sonucu olarak yapılmaması.

Ortaklık adına dava açma yetkisi genel kurula aittir. Genel kurul bu yetkiyi adi toplantı ve karar yetersayısı ile alacağı bir kararla kullanır. Ancak genel kurulda dava açılmamasına karar verilmekle birlikte, esas sermayenin onda birini temsil eden pay sahipleri dava açılması yönünde talepte bulunursa o takdirde sorumluluk davası açılması gerekir. Ortaklık bu hallerde karar veya talep tarihinden itibaren bir ay içinde dava açmaya mecburdur. Ayrıca, yönetim kurulunun ortaklığı zarar uğratan davranışları, ortaklık yanında dolaylı olarak pay sahiplerini ve alacaklıları da zarar uğratabileceği için bunlara da sorumluluk davası açma imkanı tanınmıştır. Ancak hükmedilecek tazminat ortaklığa verilir. Fakat, yönetim kurulu üyesinin haksız bir fiilinden dolayı pay sahibi veya ortaklık alacaklısı doğrudan bir zarar görmüşse, o takdirde bu kişi kendi adına ve hesabına dava açabilir.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu genel kurul tarafından alınan bir ibra kararı ile sona erer. Kanuna göre, bilançonun onaylanmasına ilişkin olan genel kurul kararı ile, aksine bir açıklık olmadığı sürece, yönetim kurulu üyeleri ile müdürler ve denetçiler ibra edilmiş olurlar. Ancak bunun için, kabul edilen bilançonun gerçek ve samimi olması gerekir. İbra sadece bilançoda görülebilen konulara ilişkindir.

Anonim Şirketlerde Denetçiler (Denetim Kurulu)

Anonim şirketlerde denetim organı zorunlu organlardan bir tanesidir. Eksikliği şirket için bir fesih sebebidir. Denetçi sayısı bir veya birden fazla olabilir, ancak beşi geçemez. Birden çok denetçiler bir kurul oluştururlar. Denetçilerin pay sahibi olmaları gerekli değildir. Ancak bir denetçi bulunması halinde onun, birden fazla denetçinin varlığı halinde ise yarısından bir fazlasının T.C. vatandaşı olması gerekir. Esas sözleşmede öngörülmediği sürece, mesleki bazı niteliklerin bulunması yüksek öğrenim görmüş olma ya da pay sahipliği gibi şartlar aranmaz. Yönetim kurulu üyeleri aynı zamanda denetçi olamayacakları gibi, görevleri bitmiş olsa dahi ibra edilmedikçe, denetçi olarak seçilemezler. İflas, ağır hapis gerektirici veya haysiyet kırıcı bir suçtan dolayı mahkum olma, devlet memuru sıfatı taşıma gibi haller denetçilik ile bağdaşmayacağından seçilme engelidir. Denetçiler genel kurul tarafından seçilir. Bu yetkinin başka bir organa devri mümkün değildir. Tedrici kuruluşta ilk denetçiler kuruluş genel kurulu tarafından atanır. Esas sözleşme ile atanmaları caiz değildir. Ani kuruluşta ise ilk denetçi ya da denetçilerin esas sözleşmede tayini şarttır. Genel kurul belirli konuların incelenmesi veya teftişi için gereğinde özel denetçi de seçebilir.

Denetçiler kuruluşta ilk defa bir yıl için seçilirler. Sonradan genel kurul tarafından en çok üç yıl için de seçilmeleri mümkündür.

Denetçilerin görev ve yetkileri :

1. Bilançonun kanun ve usulüne uygun olarak düzenlenmesini sağlamak ve bütçeyi denetlemek.
2. Şirket hesaplarını denetlemek. Bundan kastedilen, şirket işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli tutulmasını sağlamak üzere defterlerin en az altı ayda bir kontrolü ve şirket defterleri ile kasa durumunun karşılaştırılması için şirket veznesinin en az üç ayda bir ve ansızın denetlenmesi ile şirket kasasında bulunması gerekli kıymetli evrakın şirket defterlerine uygulanarak kontrolüdür.
3. Genel kurul toplantılarına ilişkin kanun ve esas sözleşme hükümlerine uyulup uyulmadığını kontrol etmek.
4. Yönetim kurulu tarafından ihmal edilmesi halinde, genel kurulu olağan veya olağanüstü olarak toplantıya çağırarak. Denetçiler, zorunlu ve acil hallerde de genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırarakla yükümlüdürler.
5. Bilanço, kar ve zarar hesabı, kar dağıtım önerisi ve yönetim kurulu raporu üzerindeki görüşleri bildiren bir raporu her yıl genel kurula sunmak.
6. Görev sırasında öğrenilecek noksanlık ve yolsuzlukları veya esas sözleşme hükümlerine aykırı hareketleri bundan sorumlu olanın üstünü oluşturan makama ve yönetim kuruluna, önemli durumlarda ise genel kurula bildirmek.
7. Pay, sahiplerine gerekli açıklamalarda bulunmak. Pay sahipleri, şüpheli gördükleri noktalara denetçilerin dikkatini çekebilirler ve gerekli açıklamayı isteyebilirler.
8. Genel kurul toplantılarında hazır bulunmak. Denetçiler ayrıca, görüşmeye ve oya katılmamak şartı ile yönetim kurulu toplantılarında da hazır bulunabilirler.
10. Denetçiler, genel kurul ve yönetim kurulu gündemine uygun gördükleri önerileri koydurabilirler.
11. Pay, sahiplerinin şikayetlerini incelemek.
12. Şirket kuruluşundaki yolsuzlukları araştırmak (ilk denetçiler için söz konusudur).
13. Genel kurulun yönetim kurulu aleyhine dava açmaya karar vermesi halinde şirket adına dava açmak. Aynı zorunluluk genel kurulun dava açmamaya karar verip de esas sermayenin en az onda birini temsil eden pay sahiplerinin dava açılmasını istemeleri durumunda da söz konusudur.
14. Anonim şirketin fesih ya da infisahı halinde, tasfiye işlemlerini gözetmek.

Denetçiler görevlerini hiç ya da gereği gibi yerine getirmemelerinden doğan zararlardan, kusursuz olduklarını ispat etmedikleri sürece müteselsilen sorumludurlar.

Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının İptali

Kanuna, esas sözleşme hükümlerine veya objektif iyi niyet kurallarına aykırı genel kurul kararlarına karşı şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemede iptal davası açılabilir. Türk Ticaret Kanununun iptali düzenleyen 381. maddesi gereğince ancak aşağıda sayılan kişiler bu davayı açmaya yetkilidirler :

1. Toplantıda hazır bulunup da karara muhalif kalarak durumu zapta geçirten pay sahipleri.
2. Oyunu kullanmasına haksız olarak izin verilmeyen pay sahipleri.
3. Toplantıya davetin usulüne göre yapılmadığı veya gündemin gereği gibi ilan veya tebliği edilmediğini iddia eden pay sahipleri.
4. Genel kurul toplantısına katılmaya yetkili bulunmayan kişilerin karara katılmış olduklarını iddia eden pay sahipleri. Ancak bu durumda, böyle bir katılımın alınan karar üzerinde bir etkisinin bulunmuş olması gerekir.
5. Yönetim kurulu
6. Kararların yerine getirilmesi halinde şahsen sorumlu olacak yönetim kurulu veya denetçilerden her biri.

Davalı anonim ortaklığın kendisidir ve ortaklığı davada yönetim kurulu temsil eder. Ancak davayı yönetim kurulu açıyorsa o takdirde ortaklığı denetçiler, onların da davacı olmaları halinde mahkeme tarafından tayin edilecek bir kayyım temsil eder.

Bu dava, genel kurul kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içinde açılmalıdır. Aksi takdirde dava hakkı düşer. İptal davasının açılmış bulunması iptali istenen kararın icrasını engellemez. Ancak mahkeme yönetim kurulu ve denetçilerin görüşlerini alarak kararın icrasının geri bırakılmasına karar verebilir. Mahkemenin iptal kararı kesinleştikten sonra ise genel kurulun kararı geçmişe etkili olarak ortadan kalkar ve bu sonuç bütün pay sahipleri hakkında hüküm ifade eder. Yönetim kurulu mahkeme ilamının bir örneğini derhal ticaret siciline kaydettirmekle yükümlüdür.

Pay sahibinin hakları çeşitli açılardan gruplara ayrılabilir. Konularına göre bu haklar:

- a) Malvarlıksal haklar: Kar ve tasfiye payı hakkı, ödemesiz payları edinme hakkı, rüçhan hakkı, tesislerden yararlanma hakkı ve hazırlık dönemi faizi.
- b) Katılma hakları: Genel kurula katılma, konuşma, öneride bulunma ve oy hakkı.
- c) Aydınlatıcı haklar: Bilgi alma, inceleme ve denetleme hakkı.
- d) Koruyucu haklar: örneğin genel kurul kararlarının iptali veya butlan yahut da yokluğunun tesbit davası gibi bireysel haklar, vazgeçilmez haklar, müktesep haklar ve de azınlık haklarıdır.

Anonim ortaklığın sona ermesine gelince; yasa veya sözleşmede öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi ile karar alınmasına veya ihbarda bulunulmasına gerek olmaksızın anonim ortaklığın kendiliğinden sona ermesi infisahdır. Esas sözleşmede öngörülen sürenin dolması, anonim şirketin maksadının elde edilmesi veya bunun imkansız hale gelmesi, ortaklık sermayesinin üçte ikisinin kaybedilmesi halinde genel kurulun yasa veya sözleşmede öngörülen tedbirlerden birini almamış olması, pay sahiplerinin beş kişiden aşağı düşmesi, birleşme ve şirketin iflasına karar verilmiş olması birer infisah nedenidir.

Kanun veya esas sözleşmede yer alan sebeplerden birine dayanarak bu yetkiye sahip olanlar tarafından ortaklığın sona erdirilmesi ise fesihdir. Fesih nedenleri olarak gerçek pay sahibi olanların sayısının beşin altına düşmesi, organların birinin eksikliği, kanuna, esas sözleşme veya kamu düzenine aykırı işlemlerde bulunma, şirketin esas sermayesinin üçte ikisinin kaybedilmesi hali sayılabilir.

4. Limited Şirket (TK.503-556)

Limited şirket, iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret ünvanı altında kurulup, iktisadi konularda faaliyet gösteren, şirket borçlarından sadece şirketin ve mal varlığı ile sınırlı olarak sorumlu bulunduğu, esas sermayesi belirli ve bu sermaye ortakların esas sermaye paylarının toplamına eşit olan şirkettir. Kişisel emek, ticari itibar limited şirkete sermaye olarak getirilemez.

Limited şirkette ortak sayısı ikiden az ve elliden fazla olamaz. Gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de limited şirketi ortağı olabilir.

Limited şirketin ticaret ünvanı işletme konusu ve limited şirket olduğunu gösteren ibarelerden oluşur.

Limited şirket karma bir türdür. Kısmen anonim şirket kısmen de adi şirket ve kollektif şirkete ait unsurlardan oluşmuştur. Örneğin, limited şirket borçlarından dolayı anonim şirketlerde olduğu gibi sadece kendi malvarlığı ile sınırlı olarak sorumlu olması sermaye şirketlerine özgü bir unsurdur. Buna karşılık kişi şirketlerine özgü unsurlar da söz konusudur. Örneğin, şirket payının devri kollektif şirketlerde olduğu gibi güçleştirilmiştir.

Limited şirkette yeni kuruluş sadece ani kuruluş ile olur. Bu durumda üç aşama söz konusudur:

1. Şirket sözleşmesinin hazırlanması
2. İmzaların noter tarafından tasdik edilmesi
3. Ticaret siciline tescil.

Şirket sözleşmesinin yazılı olarak hazırlanması gerekir.

Limited şirketin esas sermayesi, ortakların esas sermaye paylarından oluşan sabit rakamı ifade eder. Bu rakam beş milyar Türk Lirası'ndan az olamaz.

Limited şirket ortaklarının koyacakları sermaye payları birbirinden farklı olabilir, ancak payların en az 25 milyon Türk Lirası veya bunların katları olması gerekir. Bakanlar Kurulu gerek sermaye gerekse ortağın payının asgari miktarını on katına kadar artırabilir.

Ortaklık payı esas sermaye payından farklıdır. Esas sermaye payı, bir orağın limited şirketin esas sermayesi içindeki sermaye tutarının nominal değerini ifade eder. Limited şirketin esas sermayesi ortak sayısına bölünmüştür. Ortaklık payı ise, ortağın limited şirketteki haklarının ve yükümlerinin tümüdür. Sermaye tutarı ortağın ortaklık payını belirler. Ortaklık sözleşmesinde aksine hüküm yoksa her ortağın oy hakkı, esas sermaye payına göre belirlenir. Buna göre her 25 milyon Türk Lirası bir oy hakkı verir.

Ortaklık payı devir edilebilir, ancak kıymetli evraka bağlanamaz. Ortaklık payının devri ilk ortaklık sözleşmesi ile Ticaret Kanunu'nun öngördüğünden daha ağır şartlara bağlanabilir, hatta tamamen de yasaklanabilir.

Payın devrinde, devretme ve devralma iradelerini açıkça ifade eden yazılı bir devir sözleşmesi yapılır. İmzaların da noter tarafından onaylanması gerekmektedir. Ayrıca payın devri limited ortaklığa bildirilmelidir. Bu bildirim amacını ortakların devre gerekli yeter sayı ile rıza gösterip

göstermeyeceklerini tesbit ve rıza verilmesi halinde pay defterine kaydın yapılmasını sağlamaktır.

Payın devrinin limited ortaklığa karşı geçerli olabilmesi için pay defterine kaydedilmesi, kaydın yapılabilmesi için de ortakların ağırlaştırılmış yetersayı ile devre rıza göstermeleri gerekir.

Ortakların rızası bir ortaklar kurulu kararı olarak verilir. Şirket sözleşmesi ile daha da ağırlaştırılmadığı takdirde, ortakların en az dörtte üçünün payın devrine rıza göstermeleri ve bunların da esas sermayenin en az dörtte üçüne sahip olmaları gerekir. Ortaklar devre rıza gösterdikleri takdirde işlem pay defterine kaydedilir.

Limited ortaklığın kanunen zorunlu organları, ortaklar genel kurulu ve müdürlerdir. Ortak sayısı yirmiyi aştığı takdirde denetçiler de zorunlu hale gelmektedir.

Ortaklar kurulu, ortakların malvarlıksal ve yönetsel nitelikteki haklarını kullandıkları bir kuruldur. Ortak sayısı yirmiden fazla olan limited ortaklıklarda karar verilebilmesi için genel kurulun toplanması gerekir. Ortak sayısının yirminin altında olması halinde kararlar yazılı oy yolu ile de oluşabilir.

Limited ortaklıkta bir kararın alınabilmesi için kural olarak ödenmiş esas sermayenin hiç olmazsa yarısından fazlasını temsil eden ortakların görüşülen konu lehine oy vermeleri gerekir. Bunun dışında ortakların oy birliği veya ağırlaştırılmış yetersayının arandığı haller de mevcuttur (TK.513/1,2,520/2,551/3).

Anonim ortaklıkta olduğu gibi limited ortaklıkta da genel kurul olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanır.

Toplantıya yazılı olarak oy vermeye çağrı eğer sözleşmede bu konuda bir hüküm yoksa taahhütlü mektupla ve toplantıdan en az beş gün önce ve gündemi bildirmek suretiyle yapılır.

Genel kurulu kural olarak müdürler kurulu toplantıya çağırır. Esas sermayenin onda birini teşkil eden azlığa toplantının nedeni gösterilmek suretiyle genel kurulun toplantıya çağrılmasını istemek hakkı tanınmıştır. Eğer müdürler bu isteği reddederlerse, azlık mahkemeye müracaat hakkına sahiptir.

Ortaklık sözleşmesinin değiştirilmesi, müdürlerini ve denetçilerin tayini ve azli, kar ve zarar hesabının ve bilançonun onaylanması, safi karın kullanılma şeklinin belirlenmesi, müdürlerin ibrası gibi kararlar genel kurulun devredemeyeceği yetkilerindedir.

Ortaklığı idare ve temsil müdürlere aittir. Esas sözleşme veya daha sonra ortakların kararı ile müdür sıfatı ortaklardan birine veya birkaçına bırakılmamışsa ortakların tümü bu sifata sahiptir. Esas sözleşme ile bireysel idare ve temsil sistemi kabul edilmemişse birlikte idare ve temsil ilkesi uygulanır. Ortak olmayan kimseler de müdür seçilebilir.

Müdürler ortaklığın amaç ve işletme konusu içine giren her çeşit işlemlerde ortaklık ünvanını kullanmak hakkına sahiptirler. Müdürlerin yetkileri tescil ve ilan edilmek kaydıyla ancak merkez veya şube ile sınırlandırılabilir yahut da birlikte temsil öngörülebilir.

Ortaklık adına yapılacak yazılı beyanlarda ortaklığın ünvanı ile birlikte müdürlerin kendi imzalarının da bulunması aranmaktadır. Ortaklık tarafından düzenlenen mektup, evrak ve belgelerde, ünvan ile beraber esas sermaye miktarının da gösterilmesi gerekmektedir.

Ortak sayısı yirmiye aşan limited ortaklıklardaki denetçilere anonim şirket denetçilerine ilişkin hükümler uygulanır. Yirmi ya da altında ortağı olan limited şirketlerde müdür sıfatı olmayan ortaklara adi ortaklık ortaklarına ait denetleme hakkı tanınmıştır. Bunların, idare yetkisine sahip olmasa bile, ortaklık işlerinin gidişatı hakkında bilgi alma, ortaklığın defterlerini ve evrakını inceleme hakkı vardır.

Konulara göre ortakların hakkı malvarlıksal haklar, katılma hakları ve koruyucu haklardır.

Limited ortaklık çeşitli durumlarda sona erer. Bunlar, ortaklık sözleşmesinde yazılı sebeplerin gerçekleşmesi, sözleşmede aksine hüküm olmadıkça esas sermayenin 3/4 ünü sahip olan ortakların 3/4 ünü teşkil eden çoğunluğunun kararı, ortaklığın iflasına karar verilmiş olması, ortaklardan birinin talebi ve haklı sebeplerin varlığı halinde mahkemenin kararı ve kanunda sayılmış diğer hallerdir.

Limited Şirket Ortaklarının Hak ve Yükümlülükleri :

Hakları :

1. Malvarlıksal Hakları

- a) Kar Payı Hakkı : Ortaklık sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda, yıllık bilançoya göre elde edilmiş olan safi kârdan pay alırlar.
- b) Tasfiye Payı Hakkı : Ortaklığın tasfiyesinin icrası sonucunda arta kalan mal varlığı ortaklar arasında paylaşılır. Ortaklık sözleşmesinde farklı bir sistem öngörülmemiş ise, bu konuda paylar, esas alınır.
- c) Yeni Pay Alma Hakkı: Esas sözleşmede yada artırma kararında aksine hüküm yoksa her ortak sermayesi oranında yeni pay alma hakkına sahiptir..
- d) Edimlerin ve Sorumluluğun genişletilmesi halinde veto hakkı.
- e) Ortaklık Payının devredilebilirliği üzerindeki hak.

2. Katılma Hakları

- a) Genel Kurula Katılma Hakkı : Her ortak genel kurula katılabilir, öneride bulunabilir ve tartışabilir.
- b) Oy Hakkı : Ortaklık esas sözleşmesinde aksine hüküm yoksa her ortağın oy hakkı esas-temel sermaye tutarına göre hesaplanır. Her 25.000.000 TL bir oy hakkı verir.
- c) İdare Hakkı : Aksi kararlaştırılmış olmadıkça ortaklar hep birlikte müdür sıfatıyla ortaklık işlerini idareye yetkili ve bununla görevlidirler.

3. Koruyucu Haklar

- a) İptal Davası Açabilme Hakkı : Ortaklar, ortaklar kurulu kararları aleyhine iptal davası açabilirler.
- b) Denetleme Hakkı : Ortakların sayısı 20 yi aşan Limited Ortaklıklar,da bir veya birden fazla denetçi bulunur. Ortakların sayısı yirmi yada yirmiden az olan Limited

Ortaklıklarda ise eğer idare hak ve görevi bütün ortaklara ait değilse, yönetici olmayan ortaklar ortaklık işlerinin nasıl gittiği hakkında şahsen bilgi almaya ve ortaklığın defterlerini, evrakını incelemeye ve kendisine Limited Ortaklığın mali durumu hakkında bir, özet çıkarmaya yetkilidirler.

- c) Ortaklıktan Çıkma Hakkı
- d) Başka Ortağın Çıkarılmasını İsteme Hakkı
- e) Haklı Sebepler ile Ortaklığın Feshini isteme Hakkı
- f) Azlık Hakkı

Yükümlülükleri :

- a) Sermaye Borcunu Ödeme Yükümü
- b) Yönetme Yükümü : Aksi kararlaştırılmadıkça ortaklar hep birlikte müdür sıfatıyla şirket işlerini idareye ve şirketi temsile yetkili ve bununla görevlidir.
- c) Ortaklık ile Rekabet Etme Yasağı: Bu yasağın sadece müdürler için vardır ancak sözleşme ile ortaklara da yayılabilir.
- d) Ek Ödemeler Yükümlülüğü : Bu yüküm sözleşme değişikliği ile getiriliyorsa 2/3 çoğunlukla alınması gerekir.

5. Kooperatifler (Kooperatifler Kanunu)

Kooperatif, Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, tüzel kişiliğe sahip olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.

Kooperatifin amacı, ortakların belirli ekonomik gereksinimlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp, korumaktır. Bu amacı elde etmek için kullanılan araçlar karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalettir.

Her kişinin kooperatif üyesi olmasına imkan tanınmamıştır. Ancak gerçek kişiler ile bazı tüzel kişiler kooperatif üyesi olabilirler. Tüm kamu tüzel kişileri yanında, kamu iktisadi teşebbüsleri ve dernekler ortak olabilirken, ticaret ortaklıklarının ortak olması mümkün değildir.

Kooperatife giren her kişinin en az bir ortaklık payı vardır. Ana sözleşmede en yüksek sınır tespit edilerek bir ortağın bu sınır dahilinde birden fazla pay almasına da izin verilebilir. Bir ortaklık payının değeri 100.000 TL'dir. Kooperatife giren ortaklar en çok 5.000 pay taahhüt edebilirler.

Kooperatiflerde önemli unsur kişidir. Bu unsur, kooperatife girişte belirli bir meslek, kıdem veya diğer özelliklerin aranması, çıkma hakkının belirli koşullara bağlanması, ek ödemeler, oy hakkı ve sorumluluk açısından da önemlidir.

Kooperatiflerde ortak sayısı değişkendir. Kooperatifin sermayesi her giren ortakla kendiliğinden artar ve çıkan ortakla da azalır. Bu durumun bir sonucu olarak, kooperatiflerde sermaye de değişir karakterdedir. Bu nedenle, sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulamaz. Kooperatifte değişir ortaklık ve değişir sermaye unsurlarının doğal bir sonucu olan "açık kapı ilkesi" hakimdir. Bu ilke uyarınca, ortak sayısı belirli bir rakam ile sınırlandırılmaz, ortaklığa girme hiç kimsenin isteğine bağlı değildir, ortaklığa girme objektif şartların

gerçekleşmesine bağlıdır ve bu şartlar çok zorlaştırılmaz. Aynı durum ortaklıktan çıkma açısından da söz konusudur. Ancak bu ilke “keyfilik” anlamına da gelmemektedir. Ana sözleşmede ortak olabilmek için gerekli bazı şartlar öngörülebilir. Ayrıca, ortağın kooperatiften çıkışının kooperatife zarar vermemesi gerekir.

Kooperatif, dernek veya ortaklık değil bir teşekküldür.

Kooperatifler tüzel kişiliğe sahiptir. Bunlar birer özel hukuk tüzel kişisidirler. Kooperatiflerin amacı, kendi ortaklarının ekonomilerini geliştirmek olduğu için, kooperatifler üçüncü kişiler ile değil sadece kendi ortakları ile işlem yaparlar. İstisnai haller dışında, kooperatiflerin ortak olmayan kişilerle işlem yapmaları yasaktır.

Kooperatiflerin Kuruluşu :

1. Ana sözleşmenin hazırlanması

En az yedi ortak tarafından hazırlanan bir sözleşme imzalandıktan sonra imzalar noter tarafından onaylanır. Ana sözleşmede yer alabilecek hükümler üç çeşittir. Bunlar; mecburi, ihtiyari ve yorumlayıcı hükümlerdir. Mecburi hükümler; kooperatifin adı, merkezi, amacı, çalışma konuları, ortaklık sıfatının kazandıran ve yitirten şartlar, sermaye, pay tutarları, sermayenin ödenme şekli, aynı sermaye konulup konulamayacağı, ortakların sorumluluklarının türü, zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları ile seçimlerinin tarzı, kooperatifin temsili, gelir-gider farklarının hesaplanma ve kullanılma tarzı, kurucuların ad ve soyadları, konut ve iş adresleri, tasfiye kurulunun görevleridir.

2. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İzni

3. Tescil ve İlan

Kooperatif, merkezinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ile tüzel kişiliğini kazanır. Tescilden önce kooperatif adına işlem yapanlar, bu işlemlerden şahsen ve müteselsilen sorumludurlar.

Kooperatifte ortakların hakları :

1. Katılma hakları

- En az üç aydan beri kooperatife ortak olmayanlar hariç, her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Ayrıca ortak, görüşmelerde bulunma, öneri yapma, muhalefeti zapta geçirme ve de genel kurulda kendisini temsil ettirme haklarına sahiptir.
- Sermayeye katılma payının büyüklüğüne ve ortağın kooperatife yaptığı katkının oranına bakılmaksızın her ortak bir oy hakkına sahiptir.

2. Koruyucu haklar

- Kooperatif ortağı bilanço ile kâr ve zarar hesabını inceleyebilir.
- Ortağın sınırlı bir denetleme hakkı vardır.
- Ortak, kanuna, ana sözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiası ile genel kurul kararları aleyhine bir ay içinde iptal davası açabilir.
- Ortaklar anonim ortaklıkta olduğu gibi, yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilirler.
- Daha önce de belirtildiği gibi ortağın kooperatiften çıkma hakkı vardır.
- Anonim ortaklıkta olduğu gibi kooperatifte de azınlık hakları vardır.

3. Malvarlıksal haklar

- a) Ortaklarla yapılan işlemlerden doğan gelir-gider farkı ortaklara ancak ana sözleşmede açıkça öngörölmüşse dağıtılabılır.
- b) Ortağın, kooperatifin borçları ödendikten ve ortakların pay bedelleri geri verildikten sonra tasfiye artığı üzerinde de hakları vardır. Ancak bunun için ana sözleşmede hüküm bulunması gerekmektedir.
- c) Ortak kooperatifin tesis ve olanaklarından da yararlanma hakkına sahiptir.

Kooperatifte ortakların borçları :

Bunlar, kanununda öngörölen ölçüde pay taahhüt etme ve kooperatife zarar vermeme borcudur. Ayrıca, ana sözleşme ile yapma ve yapmama, kişisel sorumluluk gibi çeşitli borçlar öngörülebilir.

Ana sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça, kooperatifler alacaklılarına karşı sadece malvarlıkları ile sorumludurlar. Ancak, ana sözleşmede ortakların kooperatif borçlarından dolayı şahsen ve sınırsız olarak sorumlu olacakları öngörülebilir. Buradaki sorumluluk müteselsildir. Ancak alacaklıların ortaklara başvurabilmeleri için alacaklarını kooperatiften tahsil edememeleri ve de kooperatifin iflas etmiş veya diğeri bir sebeple tasfiye edilmiş olması gerekmektedir. Ana sözleşme ile ortağa kooperatif borçlarından dolayı sınırlı bir sorumluluk da getirilebilir.

Kooperatifin Organları :

1. Genel Kurul
2. Yönetim Kurulu
3. Denetçiler

1.Genel kurul

Genel kurul bütün ortaklardan oluşur. Kooperatif ana sözleşmesini değiştirmek, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve gereğince tasfiye kurulu üyelerini seçme ve de ibra etme, işletme hesabıyla bilanço ve gerektiğinde gelir- gider farkının bölüşülmesi hakkında karar almak, imalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek, yapı kooperatiflerinde ortak sayısı ile yapılacak konut veya işyeri sayısını tespit etmek, kanun veya esas sözleşme ile genel kurula tanınmış olan konular hakkında karar vermek gibi yetkilere sahiptir ve bu yetkileri diğeri organlara devredemez.

Kooperatif her yıl olağan toplantısını yapabileceği gibi, gereğinde olağanüstü de toplanabilir. Genel kurulu toplantıya çağrı yetkisi yönetim kuruluna aittir. Bu yetki ana sözleşme ile diğeri bir organa da bırakılabilir. Yönetim kurulu dışında ayrıca denetçiler, tasfiye memurları kooperatifin ortağı olduğu üst birlik de gerektiğinde genel kurulu toplantıya çağırabilir. Azınlığın da bu yetkisi mevcuttur. Dört ortaktan az olmamak şartı ile, ortak sayısının en az onda birinin isteği üzerine genel kurul toplantıya çağrılır. Yönetim kurulu bu isteği en az on gün içinde yerine getirmediği takdirde, istek sahiplerinin müracaatı üzerine veya doğrudan doğruya Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından, yapı kooperatiflerinde de İmar ve İskan Bakanlığı tarafından genel kurul toplantıya çağrılabilir. Çağrı yapılmadığı takdirde istek sahipleri mahalli mahkemeye başvurarak genel kurulu bizzat toplantıya çağırma izni alabilirler.

Kanunda ve ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı hallerde genel kurul karar yeter sayısı oyların yarıdan bir fazlasıdır. Bazı kararlar için özel çoğunluk öngörölmüştür.

2. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri çerçevesinde kooperatifi yöneten ve temsil eden icra organıdır. En az üç üyeden oluşur ve genel kurul tarafından dört yıl için seçilir. Yönetim kurulu üyelerinin yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır. Yönetim kurulu üyeliği için Türk vatandaşlığı aranmaktadır. Bunlar gerçek kişi olabilecekleri gibi tüzel kişi de olabilirler.

Yönetim kurulu Kooperatifler Kanunu ile diğer mevzuat ve de ana sözleşmenin öngördüğü şekilde hareket etmek ve kooperatif konusunun kooperatif ilkeleri çerçevesinde elde edilebilmesi için gerekli olan bütün faaliyetleri yerine getirmekle görevlidir.

3. Denetçiler

Genel kurul tarafından en az bir yıl için bir veya daha fazla olarak seçilen denetçiler, kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını incelerler. Yedek denetçiler de seçilebilir. Denetçilerin ve yedeklerinin kooperatif ortaklarından olması şart değildir.

Kooperatifler Kanunu'nda, büyük kooperatiflere uygulanabilen özel hükümler de bulunmaktadır. Ortak sayısı 1.000'in üzerinde olan kooperatifler "büyük" kabul edilmektedir. Bu kooperatifler için genel kurulun yerine geçmek üzere iki yeni organ öngörülmüştür. Bunlar "ortakların tümü" ve "temsilciler kurulu"dur.

Kanunda mektupla oy verme olanağı düzenlenerek, oyun genel kurul dışında da kullanılması ve dolayısıyla karar organı olarak genel kurul değil, tüm ortaklar kabul edilmektedir. Böylece tüm ortaklar genel kurulun yerine geçmiş olmaktadır. Mektupla oy verme sisteminin uygulandığı konularda karar alabilmek için genel kurul toplanamaz ve karar alamaz. Bütün oylar, "ortakların tümü" tarafından mektupla kullanılır. Bu sisteme geçmek için ana sözleşmede hüküm bulunması gerekmektedir.

Kooperatifin ana sözleşmesinde hüküm bulunmak şartı ile, ortaklar gruplara ayrılarak verecekleri kararlar ile tespit edecekleri talimat gereğince oy vermek üzere kendi aralarında seçecekleri temsilciler topluluğu oluşturabilirler. Bu topluluk genel kurulun yerine geçmektedir. Bu durumda genel kurulun yetkileri ile donatılmıştır. Temsilciler kurulunun varlığı halinde, ortağın ay hakkı sınırlandırılmakta, ortak artık sadece temsilcilerin seçiminde veya azledilmelerinde oy hakkını kullanabilmektedir.

Grup temsilcileri genel kurulunda her temsilci, temsil ettiği ortakların sayısı kadar oya sahiptir. Temsilci oyunu, aldığı talimata göre kullanır. Ancak, talimata aykırılık halinde kararın geçerliliği korunur.

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

I. Tanımı ve Unsurları

- a) Tanımı
- b) Unsurları

2 .Kıymetli Evrakın Özellikleri

- a) Kıymetli evrakta hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ vardır.
- b) Kıymetli evrak parasal bir değeri olan hakkı muhtevi olup, borç senedi olarak düzenlenir.
- c) Kıymetli evrakın içerdiği hak tedavül kabiliyeti olan bir haktır.
- d) Kıymetli evrakta mücerretlik ilkesi geçerlidir.
- e) Kıymetli evrak özel şekil şartlarına tabidir.

3. Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

- a) Temsil ettikleri hakkın türü bakımından
- b) Devir şekilleri bakımından
  - aa) Nama yazılı senetler
  - bb) Emre yazılı kıymetli evrak
  - cc) Hamile yazılı kıymetli evrak

4. Kıymetli Evrakta Def'iler

- a) Senedin metninden anlaşılan defiler
- b) Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler
- c) Şahsi defiler

5. Kıymetli Evrakta İmzaların İstiklali İlkesi

II. KAMBIYO SENETLERİ

1. Genel olarak
2. Poliçe

- a) Kavram
- b) Şekil şartları

- a1) Poliçe kelimesi
- a2) Belirli bir meblağın kayıtsız şartsız ödenmesi emri
- a3) Muhatapın adı soyadı, muhatap tüzel kişi ise ünvanı
- a4) Vade
- a5) Ödeme emri
- a6) Lehdar
- a7) Keşide tarihi ve yeri
- a8) Keşidecinin imzası

- c) Açık poliçe
- ç) Poliçede kabul
- d) Poliçenin cirosu

- aa) Cironun tanımı, şekli ve tarafları
- bb) Cironun türleri

- a1) Temlik cirosu
- a2) Tahsil cirosu
- a3) Rehin cirosu

- e) Poliçede ödeme
- f) Poliçeden doğan taleplerde zamanaşımı

3. Bono

4. Çek

- a) Çekin tanımı
- b) Çekte şekil şartları
- c) Çek çekme koşulları
- d) Çekte vade ve ibraz süreleri
- e) Çekin devri
- f) Çekte ödeme
- g) Çekte zamanaşımı

I . KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN GENEL HÜKÜMLER

I. Tanım ve Unsurları

a) Tanımı

Kıymetli evrak, belirli bir hakkın senedi bağlı olduğu ve senede bağlı bu hakkın senetsiz devir veya ileri sürülmesinin mümkün olmadığı senetlerdir.

b) Unsurları

Bu tanımdan hareketle kıymetli evrakın unsurları,

- a) Senet (maddi unsur)
- b) Bir alacağa veya ortaklığa ilişkin veya aynı mahiyette, fakat her halde iktisadi değer taşıyan hak (gayri maddi unsur) ve,
- c) Hakkın senede yerleşmesi maddi ve gayri maddi unsurların birleşmesi olarak sayılabilir.

2. Kıymetli Evrakın Özellikleri

- a) Kıymetli evrakta hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ vardır.

Bunun anlamı, kıymetli evrakın maddi ve gayri maddi unsurları arasındaki sıkı bağıdır. Bir hak kıymetli evraka bağlanınca, söz konusu hak ancak senet ile birlikte devredilir, ya da borçluya karşı ileri sürülebilir. Hakkı senetten ayırarak ileri süren, örneğin, bir borcu senetten ayrı olarak ödeyen ve senedi teslim almayan borçlu senet bedelini iki defa ödemek zorunda kalabilir. Senet ile hak arasındaki sıkı bağ iki taraflıdır. Buna göre, senet alacaklısı senedi ibraz etmeksizin ödeme isteyemez, aynı şekilde senet borçlusunu da senet olmadan ödeme yapmamalıdır.

- b) Kıymetli evrak parasal bir değeri olan hakkı muhtevi olup, borç senedi olarak düzenlenir.

Kıymetli evrakı imzalayan borçlu nitelikli bir borç üstlenir. Borçlu tarafından üstlenilen ve senede bağlanan hak, nesnel olarak parasal bir değere sahiptir.

- c) Kıymetli evrakın içerdiği hak dolaşım kabiliyeti olan bir haktır.

Kıymetli evraka bağlanan hakkın devir kabiliyeti vardır. Başkasına devredilemeyen, kişi ile sıkı sıkıya bağlı haklar kıymetli evraka konu olamaz. Örneğin, kişilik hakları, sükna hakkı, velayet hakkı gibi haklar kişiye bağlı olup başkalarına devir edilemeyeceği için kıymetli evraka da konu olmaz.

d) Kıymetli evrakta mücerretlik (soyutluk) ilkesi geçerlidir.

Kıymetli evrak ilişkisi kural olarak bir temel ilişkiye dayanır. Biz bu temel ilişkiyi kıymetli evrakın doğumuna neden olan ilişki diye adlandırabiliriz.

x ..... Kıymetli evrak ilişkisi x

x ..... Alt (Temel ilişki)..... x

Mücerretlik ilkesinden kasıt, kıymetli evrakın doğumuna esas teşkil eden temel ilişki ile kıymetli evrak ilişkisi arasında bir bağlantı olmaması, kıymetli evrak ilişkisinin temel ilişkiden soyut olmasıdır. Buna göre, kıymetli evraka temel teşkil eden bir satım sözleşmesi, eser sözleşmesi gibi ilişkilerdeki aksaklık, geçersizlik, noksanlık kıymetli evrakın geçerliliğini etkilemeyecektir.

Kıymetli evrak temel ilişkinin tarafları arasında kaldığı sürece mücerretlik ilkesinin geçerliliği sınırlıdır. Zira böyle bir halde senet bedelinin talep edilmesi durumunda temel ilişkinin tarafları, eğer temel ilişkide bir noksanlık ya da sakatlık varsa, bunları talep sahibine karşı ileri sürebilecektir. Ancak kıymetli evrak ne zamanki iyi niyetli üçüncü kişiye devredilirse mücerretlik ilkesi tüm unsurları ile devreye girer.

Kıymetli evrak sayılan bütün senetler mücerretlik niteliğine sahip değildir. Öte yandan senedin devir şekli bakımından bulunduğu grup da mücerretlik açısından rol oynar. Örneğin, nama yazılı senetlerin mücerretlik niteliği yok denecek ölçüdedir.

e) Kıymetli evrak özel şekil şartlarına tabidir.

Kıymetli evrakın oluşturulması, devri, kaybolması halinde iptali gibi hususlar belirli şekil şartlarına tabidir. Söz konusu işlemler, kanunda öngörüldüğü şekilde yapılmadığı takdirde kıymetli evrak ya hüküm ifade etmeyecek yahut istenen sonuç sağlanamayacaktır. Senedin oluşturulmasında aranan şekil kuralları bir sıhhat şartıdır.

3.Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

a) Temsil ettikleri hakkın türü bakımından

Temsil ettikleri hakkın türü bakımından kıymetli evrak; aa)Para/Alacak senetleri bb) Pay senetleri ve ilmühaberler, cc) Emtia senetleri olmak üzere üç gruba ayrılırlar.

b) Devir Şekilleri Bakımından

Devir şekilleri bakımından kıymetli evrak nama, emre ve hamiline olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır.

aa) Nama yazılı senetler

Belli bir şahıs namına yazılı olup da, onun emrine kaydını ihtiva etmeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır. Buna göre nama yazılı bir senet düzenleyebilmek için, a) bir kişinin namına yazılı olup, emrine kaydını içermemesi b) fakat, kanunen emre yazılı olarak kabul edilen senetlerden ise, sadece emre kaydını içermemesi yeterli olmayıp, emre olmadığına ya da nama düzenlendiğinin belirtilmiş olması gerekir.

Yatırım fonu katılma belgesi, banka bonosu, banka garantili bono, finansman bonosu dışındaki hemen tüm kıymetli evrak nama düzenlenebilir.

Nama yazılı kıymetli evrak devir kabiliyeti en az olan senetlerdir. Bu senetlerin devri alacağın temliki ve senedin teslimi ile olmaktadır. Alacağın temliki yazılı devir beyanı olup, senedin arkasına veya ayrı bir kağıt üzerine yazılabilir. Devir şekli dolayısıyla senet borçlusu, temel ilişkideki eksiklik yada noksanlıkları yani def'ileri senedi devralan üçüncü kişiye karşı da ileri sürebilir. Bu sebeple bu grup senetlerin mücerretlik niteliği sınırlıdır.

bb) Emre yazılı kıymetli evrak

Emre yazılı olan ve kanunen böyle sayılan kıymetli evrak emre yazılı senetlerdendir. Buna göre bir kıymetli evrakın emre kıymetli evrak sayılabilmesi için; ya lehine düzenlenen kişinin isminden sonra emrine kaydı bulunmalı, ya da böyle hiç bir kayıt bulunmamakla beraber, kanunen emre sayılan bir senedin bulunması gerekir. Kambiyo senedi olarak adlandırılan bono, poliçe çek ile makbuz senedi ve varant kanunen emre yazılı senetlerdir.

İpotekli borç senedi ve irat senedi, hisse senetleri, intifa senetleri, tahviller, varlığa dayalı menkul kıymetler, katılma intifa senetleri, kar ve zarar ortaklığı belgesi, kara iştirakli tahvil ve hisse senedi ile değiştirilebilir tahviller emre düzenlenemez. Bunun dışında yasalarda öngörülen tüm kıymetli evrak emre düzenlenebilir.

Emre yazılı kıymetli evrak, kıymetli evrakın ciro ve teslimi ile olur.Ciro, senedin arka yüzüne veya allonj denilen kağıt üzerine yazılacaktır.Cironun senedin devrini temin edebilmesi için, senedin senet arkasındaki ciro silsilesine göre, meşru hamil tarafından devredilmiş olması zorunludur. Kopuk bir ciro silsilesi ile senedi elinde bulunduran kişi, ciro ve teslim etmiş de olsa, kendisi senedin maliki sayılmayacağı için, devir gerçekleşmiş olmaz.

cc) Hamile Yazılı Kıymetli Evrak

Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak hamiline yazılı senet sayılır. Bu tür kıymetli evrakta, senedi elinde tutan kişi, senedin zilyedi ve onun maliki sayılır.

Bir kıymetli evrakın hamiline düzenlenebilmesi için yasada açıkça bu yönde hüküm olması gerekir. Buna göre, hukukumuzda poliçe ve bono hamiline düzenlenemez, çek hamiline düzenlenebilir. Buna karşın, banka bonosu, banka garantili bono, finansman banosu, varlığa dayalı menkul kıymet, kar-zarar ortaklığı belgesi, katılma intifa senedi, kara iştirakli tahvil hamiline düzenlenebilir. İpotekli borç senedi ve irad senedi, rehinli tahvilat hamiline yazılabilir. Yine aynı şekilde yatırım fonu katılma belgesi ve hamiline yazılı mevduat sertifikası hamiline

düzenlenebilir. Buna karşın makbuz senedi, varant, nakliye senedi, konşimento hamile yazılı olamaz.

Hamiline yazılı senetler devri en kolay olan senetlerdir. Hamiline yazılı bir senedin devri için, taraflar arasında bir anlaşmaya dayanılarak ziyedliğin karşı tarafa geçirilmesi yeterlidir. Bir diğer ifade ile hamiline yazılı senetler, kıymetli evrakın teslimi ile devredilir.

4 . Kıymetli Evrakta Def 'iler

Hukukta def'i; bir talep karşısında kalan borçlunun, bu talebin varlığını kabul, ancak, haklı bir nedene dayanarak, bunu yerine getirmekten kaçınma hakkının bulunduğu yolundaki savunmasıdır. Örneğin, kıymetli evraka dayanarak bir talepte bulunulması halinde, borçlunun senedin henüz vadesinin gelmediği yahut kıymetli evraka bağlı alacağın zamanaşımına uğradığı yönündeki savunmaları birer def'i oluşturur.

Hukukta benzer bir kavram da itiraz kavramıdır. İtirazda def'iden farklı olarak talep edilen hakkın varlığı/ geçerliliği reddedilir. İtiraz halinde, bu savunmayı yapan, talep edilen hakkın hiç doğmadığı yahut doğmuş olmakla birlikte sona erdiğini ifade etmektedir. Örneğin, talep karşısında senette zorunlu şekli unsurlardan birinin olmadığını dolayısıyla senedin doğmadığını söylemek bu tür bir savunmadır.

Kıymetli evrakta def'i denildiği zaman bu her ikisini de kapsar. Def'i ve itiraz arasında önemli bir fark, res'en nazara alınma noktasındadır. İtiraz teşkil eden bir savunmayı hakim re'sen (kendiliğinden) nazara almakla mükellef olmakla birlikte, def'i teşkil eden bir husus ancak taraflardan birince ileri sürülmesi halinde hakim tarafından dikkate alınabilir.

Kıymetli evrakta def'i ve itiraz 3 gruba ayrılarak incelenebilir.

a) Senedin Metninden Anlaşılan Defiler

Senet nedeni ile kendisine başvuru herkes tarafından, senetle başvuran herkese karşı ileri sürülebilen, senedin metninden, şeklinden, ciro zincirinden kısaca şekil şartlarındaki eksiklikten doğan def'i ve itirazlardır. Örneğin, senedin şekil şartlarına uygun olmaması, yani şekli bakımdan zorunlu unsurlardan birinin eksik olması, ciro zincirindeki kopukluk nedeni ile senet hamilinin meşru hamil olmaması, senette yer alan bir kayda ilişkin def'i ve itirazlar bu türdendir.

b) Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Defiler

Ortada şeklen geçerli bir senet bulunmakla birlikte, muayyen bazı sebeplerle senedin hüküm ifade etmediği durumlarda söz konusudur. Örneğin, senetteki iradenin sahibini bağlamadığı, ehliyetsizlik ve imza taklidi, yetkisiz temsilcinin imza atması, senet metninde değişiklik yapılması ve böylece senedi düzenleyen iradesinin değiştirilmesi hallerinde, hükümsüzlük nedeni kişiliğinde doğan kimse, talep eden şahsa karşı hükümsüzlük def'i ileri sürebilecektir. Aynı şekilde senedi düzenlemekle birlikte bunu karşı tarafa geçirme iradesinin olmaması, örneğin senedin çalınması veya tehditle alınması, senedin düzenleyene yüklenememesi hallerinde bir hükümsüzlük def'i söz konusudur.

Hükümsüzlük def'nin senedin metninden anlaşılan ve bazı hallerde senedi tümüyle geçersiz kılan defilerden ayırd edilmesi gerekir. Hükümsüzlük def'i esas itibariyle senedi geçersiz

kılmaz. Bu hükümsüzlük esasen hükümsüzlük sebebi kendi kişiliğinde doğan tarafından, talep eden herkese karşı ileri sürülebilir. Örneğin, senette keşideci ya da ciranta olarak imzası bulunan şahsın bu imzası sahte ise, senetle imzası sahte olan şahsa başvurulması halinde bu şahıs senet dolayısıyla sorumlu olmaz, yani senet imzası sahte olan kişi veya kişiler bakımından geçersizdir. Aynı şekilde, bir çek kooperatif adına kooperatifi temsile yetkili olmayan kişiler tarafından imzalanmış ise, bu çek kooperatifi bağlamayacağından talebin kooperatife karşı yöneltilmesi durumunda geçersizlik hali herkese karşı ileri sürülebilecektir. Ancak, senedin bu kişi bakımından geçersiz olması o senedin tümü ile geçersiz olması anlamına gelmez. Senetlerde imzaların bağımsızlığı prensibi gereği, senette diğer imzalar geçerli ise senet bu şahıslar bakımından geçerli olmaya devam eder.

c) Şahsi Defiler

Taraflar arasındaki ilişkilerden doğan defilerdir. Şahsi defiler kıymetli evrak ilişkisine esas teşkil eden temel ilişkiden doğar. Örneğin, geçersizlik irade sakatlığı, zamanaşımı gibi yahut temel ilişki dışında taraflar arasında mevcut başka bir ilişkiden örneğin, takas yahut hatır anlaşması gibi, doğabilir. Şahsi defiler sadece bu ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Bunun istisnası ilişkiye taraf olmayan kambiyo ilişkisindeki bir diğer şahsın bilerek borçlunun zararına hareket etmesidir.

K----- L
C 1

C 2

C 3

H

Örnekte keşideci K 100 Milyon TL bedeli olan bir bonoyu lehdar L'ye vermiş olsun. Bu bono L tarafından C1'e, ondan da C2'ye, C2' den de son olarak hamil H'ye teslim edilsin. Bu örnekte, K'nin C2'den başka bir sözleşme ilişkisi dolayısıyla 50 Milyon TL alacağı bulunsun. Senet C2'nin elinde iken, C2'nin senedin ödenmesi için K'ya başvurması halinde K kendisine karşı takas definde bulunabilir. Ancak, aynı senedin iyi niyetli C3'e ciro edilmesi halinde, senet bedeli C3 tarafından istenecek olursa K, C'ye karşı sahip olduğu defini C3'e karşı ileri süremez. Zira bu bir şahsi defi olup sadece o ilişkinin tarafları arasında geçerlidir. Takas definin ileri sürülmesi hali, ancak C3'ün bilerek borçlunun zararına hareket etmesi, yani takas defini bilmesi ve C2'yi bundan kurtarmak amacı ile devralması halinde mümkün olacaktır.

Şahsi defilerin ileri sürülmesi durumu senedin niteliğine göre değişir. Örneğin, nama yazılı senetlerde şahsi defiler, taraflar arasındaki ilişkiye taraf olmayan ve senedi devralana karşı da ileri sürülebilir. Oysa emre ve hamiline yazılı senetlerde kişisel defiler sadece taraflar arasında ileri sürülebilir.

5. Kıymetli Evrakta İmzaların İstiklali İlkesi

Bir poliçeye hangi sıfatla olursa olsun (keşideci, ciranta, muhatap, avalist) imza atmak suretiyle sorumluluk altına giren kimse, diğer imza sahiplerinin imzasından bağımsız olarak sorumluluk altına girer. Diğer imzalar herhangi bir sebeple geçersiz olsa dahi, bu geçersizlikten bağımsız olarak her imza sahibi kendi imzasından sorumlu olmaya devam eder. Dolayısıyla bir poliçe

veya bono borçlanmaya ehil olmayanların imzasını, aslında mevcut olmayan şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları taşırsa, diğer imzaların sıhhatine bu yüzden hanel gelmez.

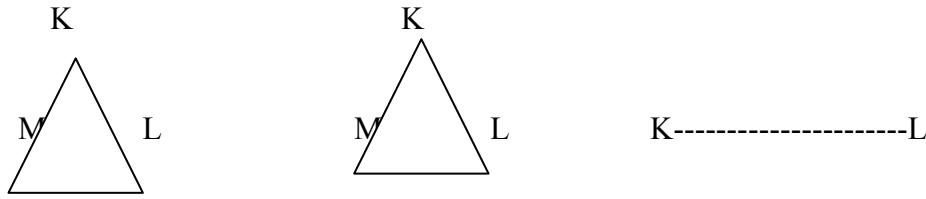
II. KAMBIYO SENETLERİ

1. Genel olarak

Türk hukukunda kambiyo senetleri bono, poliçe ve çekdir. Kambiyo senetleri, esas itibariyle ifa uğruna yapılmış bir tasarruf olup, bir dolaşım ve ödeme aracıdır. Bu senetler kanunen emre yazılı senetlerdir. Ancak, "nama yazılıdır", "emre değil" ya da "namadır" gibi açık bir kayıtlı nama da yazılabilirler.

Öte yandan sadece çek hamiline de yazılabilir. Fakat bono ve poliçe hamiline yazılamaz. Ancak banka bonusu, banka garantili bono ve finansman bonoları bunun istisnasını oluşturur. Kambiyo senetleri belirli şekil şartlarına tabidir. Bu çerçevede poliçede asgari sekiz, bonoda yedi çekte ise altı şekil şartı vardır.

Kambiyo senedi düzenlemede ehliyet konusu genel hükümlere tabidir. Buna göre, medeni hakları kullanma ehliyetine (fiil ehliyetine) sahip olan her gerçek kişi ile tüzel kişiliği haiz ortaklıklar yetkili organları veya temsilcileri vasıtası ile kambiyo senedi düzenleyebilirler.

Bu açıklamadan sonra genel bir kıyaslama yapılacak olursa;

	Poliçe	Bono	Çek
Şekil Şartı	8	7	6
Devir Şekli	Emre veya nama	Emre veya nama	Emre, nama, hamiline
İlişkinin Tarafları	Üç taraflı ilişki	İki taraflı ilişki	Üç taraflı ilişki
Taahhüdün Şekli	"ödeyiniz"	"ödeyeceğim"	"ödeyiniz"

Bu açıklamadan sonra kambiyo senetlerini ayrıntılı olarak inceleyebiliriz..

2. Poliçe

a) Kavram

Poliçede üç taraflı ilişkiyi düzenleyen bir senettir. Bu senette düzenleyen keşideci, muhatap olarak adlandırılan diğer bir kişiye, poliçede gösterilen ve lehtar olarak adlandırılan diğer bir kişinin emrine veya istinaen namına, vadede belirli bir meblağı ödeme emrini, muayyen şekil şartlarına bağlı olarak verir. Muhatap olarak adlandırılan kişi bu ilişkiye esasen „kabul“ ile birlikte girer.

b) Şekil şartları

al) Poliçe kelimesi

Poliçe kelimesinin senet metninde ve senet hangi dilde yazılmış ise, o dilde yer alması gerekir.

a2) Belirli bir meblağın kayıtsız şartsız ödenmesi emri

Poliçe belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız bir ödeme emrini (havaleyi) içermelidir. Bedelin poliçede nakit olarak ve şartsız ifade edilmesi gerekir. Ayrıca bu bedelin belirli olması mecburiyeti vardır. Rakam, alternatif bir biçimde ifade edilemez. Meblağın Türk parası olması mecburiyeti yoktur. Bu meblağ yabancı para üzerinden, yahut altın değeri üzerinden de ifade edilebilir. Meblağ senedin metnine harf ve rakam ile yazılabilir. Eğer bunlar arasında bir farklılık varsa harf ile yazılan miktar esas alınır. İki farklı harf varsa az olanına itibar edilir.

a3) Muhatabın adı soyadı, muhatap tüzel kişi ise ünvanı

Poliçede önemli olan muhatabın teşhis edilebilmesidir. Muhatabın hayali olması veya muhatabın imzasının taklit edilmesi poliçenin geçerliliğini etkilemez. Muhatabın ayrıca adresinin yazılı olması zorunlu değildir. Muhatap bir veya birden fazla kişi olabileceği gibi, keşidecinin de muhatap olması mümkündür.

a4) Vade

Poliçenin ayrıca bir vadeyi içermesi gerekir. Poliçeye 4 türlü vade konulabilir. Bunlar belirli bir vade (1.1.1996 gibi), senedin düzenlenme tarihinden itibaren belirli bir vade (ihdastan itibaren 90 gün gibi), görüldüğünde vade ve görüldüğünden belirli bir müddet sonra (görüldüğünden itibaren 90 gün gibi) vadedir. Bu dört tür vadeden farklı bir vadeyi veya birbirini takip eden vadeleri gösteren senetler geçersizdir.

Poliçeye vade konulması gerekmele birlikte, poliçeye vade konulması esaslı şekil şartı değildir. Eğer poliçeye bir vade konulmamış ise, poliçe görüldüğünde vadeli poliçe sayılır.

a5) Ödeme yeri

Poliçede ödeme yerinin en az mülki mahal olarak (İstanbul, Ankara) gibi gösterilmesi gerekir. Ödeme yerinin açıkça belirtilmemiş olması, mutlak olarak geçersiz kılmaz. Eğer muhatabın adı ve soyadı yahut ünvanı yanında bir yer belirtilmiş ise orası ödeme yeri sayılır. Eğer burada da bir yer belirtilmemiş ise poliçe batıl sayılır.

a6) Lehdar

Poliçenin, kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını içermesi gerekir.

a7) Keşide tarihi ve yeri

Poliçenin düzenlendiği tarihin gösterilmesi gerekir. Eğer keşide tarihi gösterilmemiş ise diğer şekil şartları tamam olsa dahi, senet poliçe sayılmaz. Keşide tarihi gün, ay ve yıl olarak yazılmalıdır. Keşide yeri ise alternatif bir şarttır. Eğer poliçede düzenleme yeri gösterilmemiş ise, poliçe keşidecisinin imzası yanındaki yer keşide yeri sayılır. Eğer burada da bir yer gösterilmemiş ise senet poliçe sayılmaz.

a8) Keşidecisinin imzası

Poliçede keşidecisinin imzası, esaslı şekil şartıdır. Eğer poliçede keşidecisinin imzası yoksa, poliçe hiçbir hüküm ifade etmez. Keşideci poliçeyi bizzat düzenleyebileceği gibi, yetkili temsilcisi vasıtası ile de düzenleyebilir. Tüzel kişiler adına poliçe düzenleyebilme, yasal temsil organlarına veya yetki vermek kaydı ile temsilcilerine aittir.

c) Açık Poliçe

Tedavüle çıkarılırken zorunlu şekil şartları tam olmayan, en az keşidecisinin imzasını içeren, tarafların aralarındaki anlaşmaya uygun olarak lehdar veya daha sonraki hamiller tarafından tamamlanmasını kararlaştırdıkları, doldurulunca unsurları tam bir poliçe hüviyetini kazanan poliçe açık yada diğer bir deyişle beyaz poliçe sayılır. Poliçeyi alan ve doldurma yetkisi olan hamil veya hamiller bu poliçeyi aralarındaki anlaşmalara aykırı olarak doldurulursa, bu husus daha sonraki hamillere karşı ileri sürülmez. Bunun anlaşmaya taraf olan hamile karşı ileri sürülebilmesi için, onun poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisabı sırasında kendisine ağır bir kusurun yüklenebilmesi gerekir.

ç) Poliçede kabul

„Kabul“ muhatabı poliçe ilişkisine sokan ve onu poliçenin asıl borçlusu haline getiren şartsız ve bağımsız bir taahhüttür. Kabulde geçerli tek şart kısmi kabuldür. Kabul, muhatap tarafından poliçe üzerine "kabulümdür“, „ödeyeceğim“ veya benzeri bir ibare ve atılacak imza ile gerçekleşir. İmza kabulde esaslı şekil şartıdır. Muhatabın sorumluluğunun doğduğu an kabul için imza attığı an değil, kabul edilen senedin kabule arz edene teslim edildiği andır. Muhatap kabulden önce poliçeden sorumlu olmaz.

Kabul sadece poliçede söz konusudur. Keşidecinin çektiği poliçeyi muhatap borçlu da olsa kabule mecbur değildir.

Poliçe düzenlendiği andan vadeye kadar kabule ibraz edilir. Vade günü ile vadeyi takip eden 2 iş günü içinde senet ödenmek üzere ibraz edilir. Poliçeyi kabule arz hamil veya senedin zilyedi tarafından gerçekleştirilir. İbrahim edilen poliçe kabul edilmez ise ibraz eden hamil veya zilyed bu hususu çekeceği bir kabul etmeme protestosu ile tespit ettirebilir.

Poliçenin düzenlenme Tarihi	Vade Günü	Vadeden sonra 2 gün
X	X.....	X.....
kabul için ibraz süresi	ödenme için ibraz süresi	

Görüldüğünde ödenen poliçeler kabule ibraz edilmez. Kabul için ibraz yeri muhatabın ikametgahıdır.

Kabul için ibraz isteğe bağlı olmakla birlikte, bazı hallerde kabule ibraz mümkün değil, bazı hallerde ise kabule ibraz zorunludur. Görüldüğünde vadeli poliçeler ile kabule arzın keşideci tarafından belirli bir süre veya tamamen yasaklandığı durumlarda senet kabule arz edilemez. Ancak öte yandan görüldüğünden belirli bir süre ödenecek poliçeler ve ikametgahlı poliçeler ile keşidecinin kabule arzı zorunlu kıldığı durumlarda senedin kabule arzı mecburidir.

d) Poliçenin cirosu

aa) Cironun Tanımı, Şekli ve Tarafları

Ciro emre yazılı senetlerin içerdiği hakları devretmeye yönelik bir irade beyanı olup, bu irade beyanı ile ciranta (ciro eden) senet borçlusuna ve ciro edilen kimseye çifte yetki vermektedir.

Ciro, yazılı bir devir beyanıdır. Bu beyan senedin arka yüzü veya devamı olan allonj denilen bir kağıt üzerine yapılır. Ciro kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Kabulden farklı olarak kısmi ciro batıldır. Bu anlamda ciro şekli olarak tam veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir. Tam ciro, ciro edenle ciro edilenin belli olduğu cirodur. Ahmet AK'a ödeyiniz, Mehmet BİLİR (imza) gibi; beyaz ciro ise sadece ciro edenin belli olduğu cirodur. Ödeyiniz, Mehmet BİLİR (imza) veya sadece imza gibi.

Ciro, poliçe lehdarın eline geçtiği andan ödememe protestosunun keşide edildiği veya bu protesto keşide edilmemiş ise, yasal olarak keşide edilebileceği vadeyi izleyen iki iş günü içinde iş saatleri bitimine kadar yapılabilir. Vadeden sonra yapılan ciro ise alacağın temlik hükümlerine tabidir.

bb) Cironun Türleri

a1) Temlik cirosu

Poliçeden doğan hakkın devredilmesi amacı ile yapılan cirodur. Temlik cirosu tam ciro veya beyaz ciro şeklinde yapılabilmektedir. Temlik cirosunun temlik, teşhis ve garanti fonksiyonu vardır. Temlik fonksiyonunun anlamı, temlik cirosu ile poliçe ve poliçeden doğan hakların mülkiyetinin ciro edenden ciro edilene geçmesidir. Ayrıca temlik cirosu ile poliçeyi elinde bulunduran kişi, düzgün bir ciro silsilesi ile poliçeyi elinde bulundurduğunu belirterek hak sahipliğini kanıtlar. Bu da temlik cirosunun teşhis fonksiyonudur.

Düğüün ciro silsilesinden kasıt, bir önceki ciroda ciro edilenin bir sonraki ciroda ciranta olmasıdır. Bu noktada senedi beyaz ciro ile elinde bulunduran arada maddi anlamda kopukluk olsa bile senedi düğüün ciro silsilesi ile almış sayılır. Garanti fonksiyonunun anlamı ise, cirantanın kendisinden sonra gelenlere ve özellikle hamile senedin kabul edilmemesi ve ödenmemesinden sorumlu olduğunu beyan etmesidir. Buna göre, ibraza rağmen bir ödememe durumu söz konusu olursa cironun teminat (garanti) işlevi uyarınca, ciro eden kişi hamile ve kendisinden sonra gelenlere karşı sorumlu olur.

a2) Tahsil cirosu

Tahsil cirosunda ciranta, ciro edilene poliçe bedelini tahsil ve buna bağılı işlemleri yapma yetkisini verir. Tahsil cirosu ancak tam ciro olarak yapılabilir. Bu ciroya ayrıca "bedeli tahsil içindir", "tevkil içindir" gibi bir ibare eklenir. Senedi tahsil cirosu ile alan kimse ancak yeni bir tahsil cirosu yapabilir, bir temlik veya rehin cirosu yapamaz. Temlik cirosundan farklı olarak tahsil cirosunun temlik ve teminat fonksiyonu yoktur. Tahsil cirosunda, ciro edenin ölümü veya fiil ehliyetinin kısıtlanması ya da kaybı ciro edilenin yetkisini kaldırmaz.

a3) Rehin cirosu

Rehin cirosu ile ciro eden, poliçede yerleşmiş olan hakkı ciro edilen kişiye rehnemtedir. Rehin cirosu da ancak tam ciro şeklinde yapılır. Ayrıca, "bedeli rehindir", "bedeli teminat içindir" şeklinde bir ibare de bulunur. Poliçeyi rehin cirosu ile alan kişi poliçeyi ciro etmek isterse, ancak tahsil cirosu ile devredebilir, temlik veya rehin cirosu yapamaz.

Tahsil cirosundan farklı olarak rehin cirosunda poliçeyi devralan, cirantanın temsilcisi değildir. Bu nedenle poliçeyi ciro edene karşı ileri sürülebilecek kişisel defiler kendisine karşı ileri sürülemez.

Ciro ile senedi devralan senetten doğan hakları kendi namına kullanır, senet borçlularına karşı kendi adına takip yapabilir.

e) Poliçede ödeme

Poliçe, borçlunun ikametgahında ödenecek bir senettir. Poliçenin esas borçlusu kabul etmiş muhataptır. Ödeme yapabilmesi için poliçenin ödeme için vadesinde veya vadeyi izleyen iki iş günü içinde, hamil tarafından muhataba ibraz edilmesi gerekir. İbraz üzerine poliçeyi vadesinde ödeyen borçlu borcundan kurtulur. Muhatap, poliçeyi öderken bunu meşru hamile ödemekle mükelleftir. Bunun için de hamilin, düğüün bir ciro silsilesi ile hamil olup olmadığını kontrol etmesi gerekir. Muhatap ibraz üzerine poliçeyi kısmen yada tamamen ödeyebilir.

Muhataap tarafından kabul işlemi yahut ödeme yapılmadığı zaman rücu mekanizması işler. Buna göre hamil, muhatapın kabul etmemesi veya ödememesi halinde, durumu kabul etmeme

ve ödememe protestosu ile tespit ettirerek, ciro silsilesinde kendisinden önce gelen kişilere, sıra gözetmeksizin bunlardan birisine, birkaçına veya tümüne birden poliçe bedelinin ödenmesi için başvurabilir.

Hamilin başvurduğu kişi ödemede bulunursa o da aynı şekilde kendisinden öncekilere başvurur. Başvurma hakkının doğması ve rücu mekanizmasının işleyebilmesi için hamilin muhataba kabul etmeme veya ödememe protestolarını çekmiş olması gerekir. Eğer hamil kabul etmeme halinde kabul etmeme protestosu yahut vade veya vadeyi takip eden iki iş günü içinde ödememe protestosu çekmez ise kabul etmiş muhataptan başka kişilere karşı başvurma hakkını kaybeder. Mücbir sebep hali bundan müstesnadır. Aynı şekilde senette protestosuz kaydı var ise bu halde de protesto çekilmesine gerek yoktur.

Kural olarak kabul etmeme protestosunun çekilmemesi sorumlulara başvurma hakkını düşürmez. Hamil bu halde kabul edilmemiş poliçeyi süresinde ödeme için ibraz ve ödememe halinde protesto keşide ederek rücu hakkını kullanır. Ancak kabul için ibrazın zorunlu olduğu hallerde, bunu yerine getirmeyen hamil başvuru hakkını yitirir.

Kural, senedin vade veya vadeyi takip eden iki iş günü içinde ödenmesidir. Ancak eğer muhatabın ödeme yapmayacağı anlaşılıyorsa, yahut muhatabın vadede ödeme yapmayacağı belirli ise ya da kabule arzı yasaklanan poliçede keşideci iflas etmiş ise hamil vadeye beklemezsizin de rücu edebilir.

Hamilin başvurma hakkının doğması durumunda talep edebileceği kalemler şunlardır: a) poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş bedeli ve şart kılınmış ise faizi b) vadeden itibaren işleyecek temerrüt faizi c) protesto ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarname giderleri ve diğer giderler ç) poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon. Bu şartlar altında hamile ödeme yapan kişi a) kendisinin başvuru sonucu ödediği meblağın tamamını b) ödediği meblağ için yıllık belirli bir faizi c) yaptığı giderleri talep edebilir.

f) Poliçeden doğan taleplerde zamanaşımı

aa) Kabul etmiş muhataba karşı açılacak tüm davalar vade tarihinden itibaren 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

bb) Hamilin keşideci ile cirantalara karşı açacağı davalar, süresinde keşide edilen protesto tarihinde veya poliçede protestosuz kaydı var ise vadenin bitiminden itibaren 1 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

cc) Cirantanın diğer bir cirantaya veya keşideciye açacağı davalar ise altı aylık zamanaşımı süresine tabidir.

Söz konusu zamanaşımı sürelerini kesen haller dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi, alacağın iflas masasına bildirilmesidir.

2. Bono

Bono ikili bir ilişkiyi içerir. Bu ilişkide senet borçlu (yani senedi keşide eden) senedin lehdarına senette gösterilen meblağı süresinde ödemeyi taahhüt eder. Bono bu haliyle soyut bir ödeme vaadidir. Bono hukuken ifa uğruna verilen bir kıymetli evraktır. Ayrıca iktisaden bononun kredi ve ödeme fonksiyonları vardır. Bonoda 7 zorunlu şekil şartı vardır.

Bonodaki şekil şartları poliçenin aynısıdır. Bonoda sadece muhatap yoktur. Dolayısıyla poliçede şekil şartlarına ilişkin açıklamalardan muhataba ilişkin olanlar dışındakiler aynen bonoda da geçerlidir.

Bunun dışında ciro etme ve zamanaşımı konusundaki tüm açıklamalar aynen bonoda da geçerlidir.

3. Çek

a) Çekin tanımı ve niteliği

Poliçede olduğu gibi çekte de üçlü bir ilişki vardır. Çekte keşideci muhatap bankaya çekte yazılı meblağın lehdara ödenmesini emreder. Yalnız burada sözü geçen muhatap hemen her zaman bir banka yada özel finans kurumudur. Ayrıca çekte yer alan muhatap, poliçeden farklı olarak asıl borçlu olmayıp sadece gişe vazifesi görür.

Çek, poliçe ve bonodan farklı olarak kredi aracı olmayıp sadece ödeme aracıdır.

b) Çekte şekil şartları

Çekte zorunlu şekil şartları 6 tanedir. Poliçe ve bonodan farklı olarak çekte vade yoktur. Lehdar da zorunlu unsur değildir. Çünkü çek hamiline düzenlenebilir. Bunlar haricindeki şekil şartları ile ilgili olarak poliçe ve bono hakkındaki tüm açıklamalar çekte de geçerlidir.

c) Çek çekme koşulları

Türk Hukukunda poliçe ve bonodan farklı olarak medeni hakları kullanma ehliyetine sahip her kişi çek keşide edemez. Bir kişinin çek keşide edebilmesi için ilave belirli bazı koşullar vardır. Öncelikle çek sadece bir banka veya özel finans kurumu üzerine çekilebilir. Bunun dışında fiil ehliyetine sahip bir kişinin çek yazabilmesi için ilave iki şarta daha ihtiyaç vardır.

Bu koşullardan ilki muhatap banka ile çek keşide eden kişi arasında çek çekilebilmesi konusunda bir anlaşma olmasıdır. Bir bankanın bir kişiye çek vermesi halinde taraflar arasında üstü örtülü olarak bu anlaşma kurulur.

Çek çekilebilmesi için ikinci şart ise, muhatap banka nezdinde bir karşılığın bulunmasıdır. Eğer bir keşideci, muhatap banka nezdinde karşılık olmadan çek keşide edecek olursa bu karşılıksızlık hususu, çekin arkasının muhatabın yazılı imzalı beyanı ile yahut noter marifeti ile ya da takas odasının yazılı ve imzalı beyanı ile tespit edilir. Bu durumda keşideci karşılıksız çek çekme suçu işlemiş olur ve çek bedeli tutarı kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Ancak verilecek para cezası her yıl artırılan belirli bir miktarın üzerinde olamaz. Bu suçtan mükerrirlere bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Karşılıksız çek keşide edilmesi halinde keşideci hakkında cezai takibata geçilebilmesi için çek hamilinin şikayette bulunması gerekir. Hamil hüküm kesinleşinceye kadar bu şikayetinden vazgeçebilir.

Çekin karşılıksız çıkması durumunda muhatap banka çek hamiline belirli bir meblağı (her çek yaprağı için 300.000.000 TL) ödemek zorundadır. Bu miktar, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca yapılan toptan eşya fiyatları yıllık endeksindeki değişimler göz önünde tutularak

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmi Gazete’de yayımlanır.

Keşideci, çekin karşılıksız kalan kısmını, % 10 tazminatı ve ibraz tarihinden ödeme gününe kadar süre için hesaplanacak gecikme faizi ile birlikte ödemek suretiyle düzeltme hakkını kullanabilir. Bu ödemenin, çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren en geç 10 gün içinde yapılması gerekir. Bu takdirde keşideci tekrar çek keşide etme hakkını kazanır.

Yeterli karşılığı bulunmadığı için çeki kısmen veya tamamen ödemeyen muhatap banka, hesap sahibine, kendisine ait bütün çek defterlerini aldığı bankalara geri vermesini, iadeli taahhütlü mektup ile bildirir. Bu ihtarın, yukarıda yazılı düzeltme süresinin dolmasından itibaren 10 gün içinde yapılması gerekir.

Muhatap banka ayrıca yeterli karşılığı olmadığı için çekin ödenmediğini ve hesap sahibi hakkındaki gerekli bilgileri Merkez Bankası'na da bildirir.

d) Çekte vade ve ibraz süreleri

Çekte tek tip vade vardır, çek görüldüğünde ödenir. Uygulamada ileri düzenleme tarihi yazılmak suretiyle fiilen vade oluşturulmakla birlikte, bu uygulama genel kuralı değiştirmez. Çek hamili isterse ileri düzenleme tarihinden önce ibraz etmek suretiyle çekin ödenmesini isteyebilir.

Çek esas itibariyle bir ödeme aracı olduğu için vadeden farklı olarak kısa ibraz süreleri vardır. Buna göre:

Bir çek keşide edildiği yerde ödenecekse on gün, keşide edildiği yerden başka yerde ödenecekse bir ay içinde muhatap bankaya ibraz edilmelidir.

Ödeneceği memleketten başka bir memlekette keşide edilen çek, keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bağlamda Akdeniz’de sahili olan devletler farklı kıtalarda da olsa aynı kıtada kabul edilir.

Tüm bu süreler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işlemeye başlar.

e) Çekin devri

Çek hamiline ise ya da belirli bir kişinin ismi ile birlikte hamiline kaydını içeriyorsa teslim yolu ile devredilir. Nama yazılı bir çek alacağın temlik ve teslim yolu ile emre yazılı çek ise ciro ve teslim yolu ile devredilir.

Çekte temlik ve tahsil cirosu yapılabilir, rehin cirosu yapılamaz. Öte yandan çekin muhatap bankaya cirosu makbuz hükmündedir.

f) Çekte ödeme

Çek ödenmek üzere muhataba ibraz süresi içinde ibraz edilmelidir. Çeklerin ödeme için ibrazı ancak iş günü ve saatlerinde yapılır.

İbraz süresinin son günü tatile rastlıyorsa ibraz süresi tatili izleyen ilk iş günü mesai saatinin bitimine kadar uzar.

Çek görüldüğünde ödeneceğinden süresi içinde ibraz edilen çeki karşılığı varsa muhatap banka ödemek zorundadır. İbraz süresi geçmiş olsa dahi, keşideci çekten caymamış ise, muhatap çeki geçerli olarak ödeyebilir. Bu noktada karşılığı olmasa bile eğer muhatap banka çeki teyit etmiş ise yine ödeme mükellefiyeti altındadır.

Keşideci çeki çizgili çek olarak düzenleyebilir. Çizgili bir çek muhatap banka tarafından ancak bir bankaya ödenebilir. Bu noktada eğer çek üzerindeki iki paralel çizgi arasında belirli bir bankanın ismi var ise “özel” sadece “banka” kelimesi yer alıyorsa “genel” çizgili çek söz konusudur.

Çek tedavüle çıktıktan sonra çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden rızasına aykırı olarak çıktığını iddia eden keşideci ancak ödemeyi durdurabilir. Aksi halde çekten cayma ancak ibraz süreleri geçtikten sonra olanaklıdır.

Çek tedavüle çıktıktan sonra keşidecinin durumunda değişiklik olması örneğin keşidecinin ölmesi, iflas etmesi, fiil ehliyetini yitirmesi halinde dahi ibraz süresi içinde çek geçerliliğini korur.

Muhatap çeki öderken, ciro silsilesinin şeklen düzgünlüğünü inceleme yükümü altında olmakla birlikte imzaların sıhhatini incelemek zorunda değildir.

Çek ibrazında ödenmez ve bu husus noter marifeti ile ya da muhatabın çek arkasına yazılı ve imzalı beyanı ile veya takas odasının aynı nitelikteki beyanı ile tespit edilecek olursa hamil rücu hakkını kullanabilir.